

vartija

ihminen – usko – kulttuuri

Hyvää kohti

2 | 2019

Sisältö

Pääkirjoitus.....81

Matti Myllykoski

Hiljaisuus hyvän ja pahan tuolla puolen. Hyvän ja pahan akseli sekä virolaisen runoilijan, filosofi Jaan Kaplinskin matka sen yli.....83

Kalle Toivonen

Kuvia. Ristiriitoja, tuomitsijoiden tuomitsemista ja stereotypioita neljässä näytöksessä.....93

Niilo Rantala

Hans Küngin tie kohden uskontojen ja kulttuurien yhteisymmärrystä.....114

Reijo E. Heinonen

Ikuista Edeniä etsimässä. Näkemys rakastumisesta.....123

Heidi Pyykkönen

Kaikki tulevat tapaamiset. Romaani yhden miehen sodasta.....137

Sami Liuhto

Hyvää kohti

Alussa Jumala loi taivaan ja maan, lukee Raamatun alussa. Alussa oli Sana, aukeaa Johanneksen evankeliumi. Alussa oli teko, runoili Goethe. Mutta onko liikaa sanoa, että alussa oli hyvyys?

Raamatun ensimmäisen luvun luomiskertomusta ei ole vuosisatoihin otettu tieteellisen maailmankuvan kannalta vakavasti. Siinä kuitenkin sanotaan, että kunkin luomispäivänsä jälkeen Jumala näki työnsä jäljet hyviksi. Maailmassa ja ehkä maailmankaikkeudessaakin on paljon vikaa, mutta kyyninen ja kelvoton on monien mielestä sellainen ihminen, joka sanoo, että tämä kaikkeus ja siten myös elämä siinä on pohjimmiltaan paha eikä hyvä. Suuresti arvostamani opettaja sanoi kerran jos toisenkin, että usko on elämänuskoa. Päättelen hänenkin tarkoittaneen, että elämä kantaa ja että elämä on hyvä.

Ihmisen täytyy voida luottaa elämän hyvyyteen voidakseen elää. Täytyy luottaa siihen, että hyvä voittaa pahan – lopulta tai ainakin merkitsevissä yhteyksissä. Kun joku tällaista julistaa, joku toinen tulee sanomaan, että kukahan sen hyvän määrittelee ja eiköhän se hyvä aina ole aika paljon määrittelijänsä etujen näköinen. Ei ole vaikea kuvitella hyvyyden julistajan hölmistynyttä katsetta, joka kertoo, että loppujen lopuksi hyvä on kaikista ihmisistä ja heidän määritelmistään riippumaton ja vapaa kuin raikas tuulenhenkäys iholla. Se on jotakin, johon uskotaan ja luotetaan. Se on jotakin, joka koetaan, kun se koskettaa ja jättää jäljen.

Rakkaus vaatii rakastajan ja rakastetun, oikeudenmukaisuus tekijänsä ja vastaanottajansa. Mutta hyvyys on molempia ja ei kumpaakaan; se pakenee määritelmiä. Hyvyys on liian itsestään selvä ja liian epämääräinen. Jokainen hyvyydestä puhuva ja siihen vetoava turhentaa hyvyyden. Hyvyyden romantisointi ja sentimentalisointi sekä tyhjä eettinen paatos (näin-halvalla-minä-olen-hyvä-ihminen) pilaavat vakavan hyvyydestä puhumisen. Hyvyys on puhujansa ulkopuolella; epämääräiseksi se muuttuu vain siksi, että se yritetään vangita omaksi, että sitä yritetään hallinnoida.

Kristityn mukaan hyvyys on, koska Jumala on hyvä. Humanistin mukaan hyvyys kasvaa alhaalta, ihmisten välisestä yhteistoiminnasta. Ihmiset ovat aina tehneet paha, vihanneet ja sotineet, mutta kun he ovat huomanneet, että tuossa kaikessa on vain häviäjiä, he ovat ryhtyneet tekemään hyvää, kunnioittamaan toisiaan ja rakentamaan rauhaa. Siten hyvyys on olemassa, ja se on ihmisten tekoa, aivan kuten pahuus ja kaikki muutkin ihmisen ominaisuudet. Niiden kaikkien perusta on evoluutiossa, jota *homo sapiens* ainutlaatuisena nisäkkäänä pyrkii ymmärtämään ja ohjaamaan. Ihmisen luonnon tasapainolle ja diversiteetille tuottamasta pahasta kristitty ja humanisti voivat olla – ja heidän pitäisi olla! – samaa mieltä: ihmisen on opittava purkamaan jopa radikaalisti elämäntapaansa, joka edistää vakavasti ilmaston lämpenemistä ja kuluttaa uusiutumattomia luonnonvaroja. Heillä molemmilla on hyvät perusteet ajatella, että hyvyyden vastaanottajalla on vastuu lahjaksi saamastaan hyvästä. Taas kerran: hyvän antaja on ihmisen ulkopuolella.

Kristittynä minusta on lohdullista (haastavaa, rohkaisevaa, upeaa) ajatella ja tuntea, että Jumala on ihmisessä ja ihminen ei ole Jumala. Ja että Jumala on hyvä.

Matti Myllykoski

Hiljaisuus hyvän ja pahan tuolla puolen.
Hyvän ja pahan akseli
sekä virolaisen runoilijan, filosofi Jaan
Kaplinskin matka sen yli
Kalle Toivonen

”Kun astut yli veitsenterän, ei toisella puolen ole enää hyvää ja paha.”
Jaan Kaplinski teoksessaan ”Rajalla jota ei ole”

I Hyvä ja paha

Hyvän ja pahan dualismi syntyi samoilla sijoilla, samoihin aikoihin maanviljelyksen kanssa. Maanviljelijät jaottelevat maailman hyvään ja pahaan, jyviin ja akanoihin, susiin ja lampaisiin, viljoihin ja rikkaruohoihin. Metsästäjä-keräilijöille ympäröivä luonto oli puolestaan harmoninen kokonaisuus. Metsäläiskansoilla asioiden välillä ei ole jyrkkiä raja-aitoja, ei hyvän tai pahan tai elämän ja kuoleman. Maailma perustuu ikuiselle kierrolle ja tasapainolle.

Agraarien kultivoitua maisemaa vasten rehottava luonto alkoi näyttää vastakohtalta. Ojat ja aidat rakennettiin meidän ja luonnon toiseuden välille. Samalla syntyi käsitys hyvästä ja pahasta absoluutteina, jyrkkärajisina vastakohtina toisilleen.

Vaikka kaikilla on hyvin verevä käsitys *hyvästä*, jo **Platon** totesi sen olevan käsitteellisen analyysin tuolla puolen. Hyvä tuntuu olevan jonkinlainen kattokäsitys miellyttävinä ja tavoiteltavina pidetyillä asioilla. Se on myös eräänlainen epämääräinen suuntima siitä minne pyrkiä, puolihuolimaton kädenhuiskautus kohti horisonttia. Suurin osa ihmisistä yrittää kulkea sinne, kohti hyvää.

Pahaa onkin määritelty enemmän. Erään määrittelyn tarjoaa filosofi **Jeffrey Burton Russell**, joka jaottelee pahan kolmeen tyyppiin: luonnolliseen, moraaliseen ja metafyyssiseen. Luonnollinen paha käsittää luonnonmullistukset ja sairaudet, maanvyöryn ja pernaruton. Moraalinen paha tarkoittaa ihmisen tahallisesta toiminnasta seuraavaa vahinkoa. Metafyyssinen paha voidaan ymmärtää maailmankaikkeudessa myllertävänä absoluuttisena, persoonallisena pahana - Saatanana, absoluuttisen hyvän Jumalan vastakohtana. Siinä missä Jumalan kontolla ovat maailman hyvyys, kaikkien hyvien tekojen summa, ovat pahuus ja pahat teot Saatanasta, paholaisesta lähtöisin.

Ruotsalainen kirjailija **Ann Heberlein** kritisoi Russellin jaotelmaa teoksessa ”*Pieni kirja pahuudesta*”. Heberleinin mukaan moraalisen pahan määritelmään olisi ynnättävä paha aie. Paha vaatii moraalisen toimijan, jolla on oltava jonkinlainen ymmärrys ja harkinta sekä tahto tehdä paha. Pahaa kohti on kuljettava tietoisena, sinne vasiten pyrkien. Teon seuraukset on ymmärrettävä. Täten, myöskin luonnollisen pahan käsite on järjetön, sillä luonnon toiminta on järjetöntä. Eivät tulivuoret pahuuttaan purkaudu tai puutiaiset pure. Vain ihminen voi valita hyvän taikka pahan, sillä vain ihmiselle nämä käsitteet merkitsevät jotakin.

Immanuel Kant kirjoitti, että ihminen ei koskaan valitse pahaan itsensä vuoksi, vaan siitä saatavan hyödyn takia. Siispä, ei liene mahdollista tehdä valintaa akselilla, jonka ääripäät ovat metafyyssinen paha ja metafyyssinen hyvä. Ihmisen suorittamat valinnat tapahtuvat tässä todellisuudessa, jossa hyvä ja paha ovat moraalisia käsitteitä. Kun puhutaan hyötynäkökulmasta, *pahan* tilalle voisi vaihtaa oikeammin käsitteen *huono*.

Entä miten on laita ihmisen, joka kailottaa pyrkivänsä tieteen tahtoen pahaan kohden? Ihmisten, jotka eivät näennäisesti hyödy pahan valitsemisesta laisinkaan. Ihmisten, jotka toivovat pahaan, tuhoa ja kuolemaa kaikille, kuten suomalaisesta black metalista kertovassa ”*Loputon Gehennan liekki*”-dokumentissa haastateltava **Lord Satanachia**.

Lord Satanachia ei saisi kaikkien tuhosta ja kuolemasta oletettavasti mitään muuta hyötyä irti kuin oman mielihyvänsä. Mutta jos pyrkii pahaan siitä saatavan sadistisen mielihyvän takia, eikö paha olekin vain välikappale tiellä hyvän täytäntöön?

Sarjamurhaaja **Jeffrey Dahmerin** ja tyttärensä seksiorjaksi kellariin vanginneen itävaltalaisen **Josef Fritzlin** pahuutta ajaa kieroutunut, tuiki yksityinen, mutta tavallaan ymmärrettävä hyötynäkökulma, henkilökohtaisen mielihyvän jahtaaminen.

Pahuuden teko vain sen itsensä vuoksi olisi hirmuteko, josta sen tekijä ei hyödy mitenkään. Teko, jonka suorittaminen olisi sen tekijälle nautinnontonta, ehkä jopa vastenmielistä. Tällaista tekoa **Albert Camus** kuvaa teoksessaan ”*Sivullinen*”, jossa päähenkilö Mersault tappaa arabin rannalla syyttä suotta, muuten vain teostaan mitenkään kostumatta – voisi sanoa että silkkaa pahuuttaan.

Tällainen toiminta, pyyteetön pahuus, on syvällä ihmisessä. Jo kirkkoisä **Augustinus** irroittautuu *Tunnustuksissaan* absoluuttisen pahan käsitteestä kuvailemalla paha luontaisena osana ihmistä. Pahat teot ovat tekoja, joita tehdään vain niiden tekemisen takia, johtumatta mistään sen kummemmasta, ehkäpä vain ihmisyydestä itsestään.

Pahoja tekoja kuvaillaan usein epäinhimillisiksi, hyviä inhimillisiksi. Pahantekijän sanotaan ”menettäneen ihmisyytensä”, hyväntekijä taas on Ihminen isolla i:llä. Esseessään ”Ihmisen viheliäisyydestä” kirjailija **Timo Hännikäinen** kyseenalaistaa tällaisen kielenkäytön. Augustinuksen hengessä Hännikäinen korostaa sitä, miten paha kumpuaa syvältä inhimillisyydestä, ihmisluonnosta. Pyyteetön viattomien piinaaminen jos jokin on inhimillistä, ihmisolennolle luonteenmukaista.

II Nietzsche tuolla puolen

Entä jos yrittää ravistaa nuo käsitteet yltään? Millainen todellisuus ihmisellä on vastassa hyvän ja pahan tuolla puolen? Löytyykö sieltä välinpitämätön anarkia, elämä moraalittomana mekaanisena automaattina, sellaisena minä **René Descartes** käsitti

eläimet? Vai onko siellä elämä itsessään, puhdas oleminen? Vaiko jotain muuta?

Ihminen on niin läpeensä leipääntynyt arvottamaan ympäröivää todellisuutta, kokemaan kaikkeuden hyvä-paha -asetelman suodattimen läpi, että on vaikea kuvitella ihmiselämää noiden käsitteiden tuolla puolen. Kuin pohtisi, mitä maailmankaikkeuden reunojen ulkopuolella on.

Friedrich Nietzsche penäsi myöhäiskauden filosofiassaan liikettä hyvän ja pahan tuolle puolen. Tämä liike olisi hänelle ollut kehitystä kohti parempaa ihmistä, kohti parempaa huomista. Ajatus metafyyisistä hyvästä ja pahasta olisi murskattava ja uusi moraaliksi, uudet arvot ja jopa uudet käsitteet luotava tilalle. Nietzscheille hyvä ja paha eivät ole absoluuttisia vaan relativistisia:

”Metafyyisikköjen perustusko on uskoa arvojen vastakohtiin... On näet lupa epäillä, ensinnäkin, onko vastakohtia ensinkään, ja toiseksi, eivätkö nuo kansanomaiset arvostukset ja arvo-vastakohdat, joihin metafyyisikot ovat painaneet leimansa, ehkä ole vain etualanarviointeja, vain väliaikaisia perspektiivejä, ehkä vielä lisäksi jostain kulmasta käsin.”

Nietzschen mukaan asioiden näennäinen vastakohtaisuus johtuu siitä, miten tyypittelevä ja yksioikoinen työkalu kieli on. Se ei tavoita todellisuuden aste- ja sävyeroja. Kieli puhuu edelleen vastakohtista siinä, missä on vain asteita ja asteikon hienoutta.

Nietzsche leikittelee ajatuksella vetää hyvän ja pahan käsitteet nurinniskoin:

”Olemme pitäneet itsestään selvänä, että hyvä on parempi kuin paha, ajatelkaa, jos asia onkin päinvastoin ja paha pitäisi arvottaa korkeammalle kuin hyvä.”

”Eiköhän vasta vastakohta olisi oikea valepuku, johon verhoutuneena jonkun Jumalan häveliäisyys maita vaeltaisi.”

Nietzschele vallitsevat moraalikäsitteet ovat luutuneita, ja ne estävät ihmistä näkemästä todellisuutta sellaisena kuin se oikeasti on. Ne johtavat meitä harhaan, ovat jonkin hädän tuskin horisontissa siintävän todemman, paremman ja oikeamman olemisen tiellä:

”...joka on katsastanut siihen [maailmaan] aasialaisella ja yliaasialaisella silmällä – hyvän ja pahan tuolla puolen, eikä enää niinkuin Buddha ja Schopenhauer, moraalilumboissa ja harhaluuloissa... Kenties eivät kaikista juhlallisimmat käsitteet, joiden takia on eniten taisteltu ja kärsitty, käsitteet "Jumala" ja "Synti" jonakin tulevana aikana näytä meistä tärkeämmiltä kuin näyttää vanhasta miehestä lasten-lelu ja lasten-tuska.”

III Kaplinski

Nietzsche haluaa määritellä itse sen, mikä on hyvää ja mikä on paha, mutta hän ei halua tyystin hyvän ja pahan vastakkainasettelun ulkopuolelle. Hän haluaa yhä pelata peliä, mutta uusin säännöin. Onko hyvän ja pahan totaalikieltäminen edes mahdollista? Noiden käsitteiden olemassaolon voi teoreettisesti hukuttaa relativismin hetteikköön, eri perspektiivien hämäriin valööreihin. Mutta kohdatessaan jotain, mitä tekee kipeää tai jotain mikä miellyttää, kuvitteellinen kiihkomielisinkin hyvän ja pahan kieltäjä herkeää nimeämään: tämä on hyvä, tai, tämä on paha.

Kuten virolainen filosofi ja runoilija **Jaan Kaplinski** kirjoittaa teoksessaan ”Rajalla jota ei ole”:

”Bonum ja malum eivät ole jumalallisia vaan inhimillisiä, aistillisia ominaisuuksia. Hyvä on mieluisaa, paha kipeää. Ei sen enempää.”

Jaan Kaplinski syntyi vuonna 1941 Neuvostoliiton valtaamaan Viroon. Hänen

tuottelias kirjailijanuransa kattaa lähes koko kirjallisen ilmaisun kentän esseistä ja runoista proosaan ja lastenkirjoihin. Vaikkakin hänen teoksiaan on käännetty verrattain ahkerasti, suomalaisessa pintajulkisuudessa Kaplinski on tunnettu lähinnä kärkevästä kritiikistään **Sofi Oksasen** *Puhdistusta* ja sen antamaa kuvaa virolaisista ja Viron historiasta kohtaan.

Kaplinskin ajattelussa aasianlaisen ajattelun perinteellä sekä luonnolla on suuri sija. Hän on pyrkinyt hyvän ja pahan tuolle puolen, käsitteitä edeltävään kokemukseen. Kaplinski jakaa Nietzschen tulkinnan siitä, miten hyvä ja paha ovat pohjimmiltaan vain kielellisiä ilmiöitä, ihmisen loputonta tarvetta ymmärtää todellisuuttaan kaavoittamalla ja nimeämällä havaitsemaansa:

”Emme rauhoitu ennen kuin olemme antaneet nimen tunteillemme ja haluillemme... elämme pikemminkin tunteiden nimilappujen kuin tunteiden varassa.”

Hyvä ja paha eivät ole todellisuuden sisäsyntyisiä ilmiöitä. Niiden olemassaolo riippuu ihmisestä ja ihmisen kokemuksista ja tarpeesta käsittää kokemaansa. Hyvä ja paha ovat apukaluja ihmiselle ihmetellä, jotain jolla rakentaa raameja ympäröivälle, epämääräiselle todellisuudelle. Ne ovat käyttökelpoisia mutta eivät välttämättömiä.

Kirjoittaessaan ihmisen taipumuksesta nimetä ja kaavoittaa todellisuutta Kaplinski lainaa termodynaamikan käsitettä *entropia*. Entropia merkitsee suljetussa järjestelmässä vääjäämättä kasvavaa epäjärjestystä, aineen hajoamista, ajan kulumista, vaikkapa huoneen sotkuisuuden lisääntymistä. Esseissään *Mitä on runous?* ja *Olemisen avara hiljaisuus* Kaplinski kuvaa entropialla tottumuksen turruttavaa voimaa, sitä, miten tietoisuutemme sisäänrakentuneet käsitteet ja kaavat estävät meitä kokemasta todellisuutta sellaisena kuin se oikeasti on. Elämme puolivalmisteiden maailmassa, automaattisten reaktioiden ja tunteiden nimilappujen varassa.

Ihmisen on pyrittävä ottamaan todellisuus vastaan ilman entropian harhoja, valheellisen järjestyksen epäjärjestykselle ei saa antaa ylivaltaa. Pyrkimys tähän on *negentropiaa*, entropian negaatiota, kaavojen purkautumista. Negentropialle ei voi kirjoittaa sääntöjä, suuntaviivoja tai ohjekirjoja, sillä näistä suuntaviivoista tulisi vääjämättä uudet entropiat, uudet hökötykset peittämässä valonhäivän todellisuuden maailmasta. Onko tästä aiheesta siis edes mahdollista puhua? Mitä sanomattomasta voi sanoa? Kaplinski yrittää parhaansa:

”Epäjärjestys voi lakata vain silloin, kun me luovumme käsittämstä järjestyksen ahtaasti, kun näemme järjestystä myös muualla kuin ihmiskätkten luomistyössä, kun luonto lakkaa olemasta meille sokea ja sekainen alkuvoima jota tulee vastustaa. Paha voi loppua vasta silloin, kun me luovumme dualismista, joka on käsitteellisen maailmankatsomuksen erikoistapaus, ja käännyimme kohti luonnollisuutta, luonnonmukaisen kulun puoleen. Se ei merkitse, että käsitteet "hyvä" ja "huono" sekä muutkin muuttuisivat tabuiksi.”

IV Taon tie

Tien pois päin epäjärjestyksestä, kaavoittumisesta ja samalla hyvän ja pahan dualismista Kaplinski löytää kiinalaisesta taolaisuuden opista ja ennen sen keskeisen mestarin, 500-luvulla ennen ajanlaskumme alkua eläneen **Laotsen** kirjoituksista. Laotsen maailmassa ei ole hyvää tai paha. Ne ovat syntyneet ihmisen etäännyttyä luonnosta ja ovat olemassa vain vastakohtaisuutensa kautta, ihmisen sommittelemassa ja maailmaansa projikoimassa dualismissa. Taolaisuuden kattokäsite *tao* merkitsee kaikkeutta ylläpitävää ja alati läsnä olevaa voimaa, alkusyytä. Semanttisella höpötyksellään ihmis-rukka on hukannut näköpiiristään taon, kirjaimellisessa merkityksessään tien tai polun.

”Kun Suuri Tao kadotettiin tulivat lähimmäisenrakkaus ja oikeudentunto

kun äly ja tiedot nousivat esille
saapui Suuri teeskentely

mitä enemmän annetaan käskyjä ja lakeja
sitä enemmän on varkaita ja lainrikkokijia”

Maailma on luonteeltaan välitön ja virtaava, merkityksetön ja muuttuva. Tähän maailmaan yrittää ihminen soveltaa muuttumatonta merkityksien maailmaa. Välitöntä maailmaa tulkitaan ensisijaisesti merkityksellisyyden välikäden vesittämänä. Tästä neliöpalikan runnomisesta ympyränmuotoiseen reikään seuraa kokemusten ristiriita. Kokemusten ristiriidasta seuraa kärsimystä. Laotsen pyrkimys oli viittoja meitä toisenlaiseen asemaan, jossa välitön alkukokemus koettaisiin ensin, ja käsitteellinen kokemus seuraisi sitä - silloinkin vain tarvittaessa.

Laotse kokee sivistyksen, kulttuurin ja kehityksen liikkeenä pois päin taosta, sen jonkin sanomattoman kadottamisena. Vastoin aikansa ja etenkin meidän aikamme arvojärjestelmiä hän näkee lapsen aikuista parempana, veistämättömän puun veistettyä, hämärän valoisaa sekä kehittämättömän kehitettyä parempana. Nimetön on parempi kuin nimetty, vajoaminen kohoamista oivallisempaa. Saarnansa lävistävänä motiivina on paluu, paluu alkuun, paluu *taoon*:

”Paluu alkuun on nimeltään Hiljaisuus
Taon liike on palaamista.”

Ihmisen pitäisi palata käsitteitä edeltävään hiljaisuuteen. Sieltä, hyvänkin ulottumattomista Jaan Kaplinski löytää jotain, jota voi kutsua Jumalaksi. Tästä hän kirjoittaa teoksessaan *Rajalla jota ei ole*:

”...luovuttaisiin monilukuisista määritelmistä ja tunnustettaisiin oma tietämättömyys tai se, ettei kaikkea edes voi tietää, ilmaista tai ymmärtää. Mutta ihmisen kannalta tämä olisi askel taaksepäin – se olisi luopumista omasta minästä, omasta

itseluottamuksesta, tilan tekemistä Jumalalle, joka saapuu, ilmoittaa, valaisee. Jumala ei tarvitse meistä kuin aivan vähän tilaa. Jumala tarvitsee meistä pienen tyhjän paikan; se vain ei saisi olla täynnä itseämme, meidän uskoamme, meidän itseoikeutustamme. Meidän uskomme on enimmäkseen uskoa omaan itseemme, eikä se Jumalan mielestä ole uskoa. Meidän uskonpuutteemme on Jumalan mielestä uskoa. Ei usko voi olla positiivinen suure, usko on juuri se tyhjä kohta meissä. Usko onkin uskonpuutetta. Usko on uskonpuutetta.”

Tuo tyhjä kohta meissä on hyvän ja pahan tuolla puolen. Siellä virtaa tyhjiys. Siellä vallitsee vain olemisen avara hiljaisuus. Välitön kokemus ennen merkitystä. Sieltä, epäuskosta, hyvän ja pahan tuolta puolen Jaan Kaplinski löytää uskonsa.

Kun Nietzschen *übermensch* tavoittaa todellisuuden tuolta puolen hyvää ja pahaa, hän alkaa takoa ja taivuttaa sitä mieleiseen muotoonsa. Hän tahtoo vallita todellisuutta. Hänen toimintansa kohdistuu sisältä ulospäin. Kun Kaplinskin taolainen löytää itsensä hyvän ja pahan tuolta puolen, hän istahtaa alas. Hän antaa todellisuuden vallita häntä tai olla vallitsematta. Toiminnan sijasta toimettomuus. Virta kohdistuu ulkoa sisälle.

Kaplinski ja Nietzsche kulkevat molemmat hyvän ja pahan akselin poikki, löytävät jotain tuolta puolen ja huutavat meille, joille raja on, rajalta jota ei ole. Heidän äänensä hiipuvat suurelta tuuleen. Jotain kuitenkin kantautuu tälle puolen rajaa. Se on rohkaiseva kehoitus välttää kaavoittumasta elämään. Pieni tönäisyys, jonka voimasta istuisimme alas ja olisimme omana itsenämme. Ja huomaamatta, raja onkin poissa.

Kirjallisuutta

Jaan Kaplinski: Olemisen avara hiljaisuus

Jaan Kaplinski: Rajalla jota ei ole: merkintöjä tiedosta, tietoisuudesta, uskosta

Jaan Kaplinski: Törmäys todellisuuteen: esseitä vuosilta 1988-1999

Ann Heberlein: Pieni kirja pahuudesta

Friedrich Nietzsche: Hyvän ja pahan tuolla puolen

Friedrich Nietzsche: Moraalin alkuperästä

Timo Hännikäinen: Ihmisen viheliäisyydestä

Otteet Laotsen Tao-te-kingistä joko Jaan Kaplinskin esseiden otteista tai Pekka
Ervastin suomentamasta laitoksesta.

Kuvia

Ristiriitoja, tuomitsijoiden tuomitsemista ja stereotyyppioita neljässä näytöksessä

Niilo Rantala

I Ensimmäinen kuva

II Toinen kuva

III Ristivalotusta - Lohdun antajia

IV Summa - Ihana piispa Myriel

Ensin tunnistin ristiriidan itsessäni, vasta myöhemmin tunnistin ristiriidan sen aiheuttajassa itsessään.

Puhun kahdesta minua vaivaavasta kuvasta. Yksityisesti, yleistäen.

Ensimmäinen kuva on perisuomalaisempi, henkisesti lähempänä meitä kuin usein uskalletaan myöntää.

Toinen kuva puhutumpi, tutkitumpi.

En tahdo tuomita yksilöitä, mutta tahdon särkeä kuvia. Kyseenalaistan ne, jotka helpoin perustein muita tuomitsevat, muotittavat ja roolittavat.

Lähtökohtani on paradoksaalinen; muotteja käyttäen moitin muotittajia.

Moralismia vastustaen syyllistyn moralismiin itse.

Ensimmäinen kuva

T.J. Särkän ja **Yrjö Norran** yhdessä ohjaamassa elokuvassa ”Kuin uni ja varjo” vuodelta 1937 on kohtaus, jonka äärelle palaan usein. **Ansa Ikonen** on antanut kasvot elokuvan viattoman lapsekkaalle nuorelle naiselle nimeltään Eliina. Eliinan sisällä

palaa tuli. Hän on rampa ja siipirikko, mutta kaikesta huolimatta hänen mielensä lentää. Hän janoaa elämää ja katsoo alistuneen haikeana sisarensa avioliittoaikeita ja kylän muiden nuorten iloja. Hänen osakseen jää olla uskovainen.

Elokuvan raadollisimmassa kohtauksessa Eliina sovittaa ylleen kaunista huivia ja pohtii, miten ihanaa olisikaan rientää tansseihin. Elää, nauraa ja iloita! Eliinaa ei kuitenkaan rajoita hänen rampautensa. Häntä rajoittaa ennen kaikkea hänen uskonnollisuutensa. Hän huokaa syvään ja lausuu kuinka ”minä niin haluaisin olla iloinen, mutta en voi koska olen körtti.”

Suomalaisessa populaarikulttuurissa kristinusko näyttäytyy lähes poikkeuksetta ilottomana, syyllistävänä ja rajoittavana ilmiönä. Kristityt ovat takakireitä, kylien, kamarien ja kaupunkien moraalinvartijoita, jotka pitävät huolen ennen kaikkea muiden pelastuksesta tai pelastumattomuudesta. Huonous ja taivasikävän voimakkuus ovat oudosti tavoiteltavia asioita, aivan kuin niistä kilpailtaisiin.

Virsi 561 on aina tuonut mieleeni tummanpuhuvien todellisten uskovien joukon, jotka itseään voivotellen riitelevät siitä, kuka saa olla kaikkein onnettomin ja huonoin. ”Syntisin olen ja kelvottomin” ja ”huonosti suoritin tehtävät sen”-fraaseineen se ei juurikaan jätä tilaa terveelle itsetunnolle. Vai jättääkö?

Kotimaisen elokuvan kenttä pastori Jussilaisineen on kuvastoltaan samaa kansallisen näkemyksen esittelemistä kuin kirjallisuuden kentällä **Minna Canthin** mestariteos ”Papin perheen” Henrik Valtari tai **Oiva Paloheimon** runojen kuvaukset kristityistä. Luettuani ensimmäisen kerran Paloheimon runon ”Kristus ja kristitty”, tajusin, että hän on kiteyttänyt hämmennykseni paremmin kuin kukaan. Olen samaa mieltä edelleen. Paloheimo kirjoittaa vuonna 1947 julkaistussa runossaan kuinka

”Jeesus Kristus poika Herran
kulki metsätiellä kerran,
hymyhuulin, avojaloin,

linnunpoika kämmenellään.

Kulki siitä kristittykin,
mustissansa, ilmein mykin,
paheksuvin mielialoin
seudun synnit sydämellään.

Kohtasivat ohi astuissaan
tuntematta toistaan kumpikaan.”

Tässä on ensimmäinen, valitettavan yleinen kuva suomalaisesta kristitystä. Tämä lienee kristillisen teologian platonistisen perimän laajimmalle levinnyttä kollektiivista perintöä. Kaikki maailmallinen on turmeltunutta, likimain valheellista ja perkeleellistä. Maailmallinen ilo on saastunutta ja johtaa meidät kauemmaksi hengellisestä täyttymyksestämme.

Tämän sorttinen kalvas dualismi hehkuu kiehtovana niille, jotka ovat tyytymättömiä. Halki historian on ollut tyytymättömyyttä; yhteiskuntaluokasta riippumatta. Pitkästyneet roomattaret, kärsivät orjat, köyhät ja syrjityt yhteisöt ovat takuulla kristinuskon syntyhetkistä lähtien olleet valmiita tarttumaan ajatukseen, jossa tämä tuntemamme maailma on paha ja vieras ja taivaallinen koti puhdas ja jalo.

Se miten vähän tällainen kitkerää kaipausta kantava yksilö tässä ympäröivässä maailmassa oikein viihtyykään, sinetöi sen, miten erottamattomasti hän kuuluukaan taivaallisen maailman auvoon.

Tämä kristillisen maailmankuvan ytimeen juurtunut ajatus ei toki ole vieras muillekaan uskonnoille. Ihmisen tarve uskoa hyvään ja parempaan todellisuuteen on jokseenkin universaalia. Useissa kulttuureissa on vaikeina aikoina osattu nähdä toiseen, oikeamieliseen todellisuuteen, joka sijaitsee joko transsendenttisesti toisaalla tai vaihtoehtoisesti oman yhteisön historiassa tai tulevaisuudessa.

Jeesus Nasaretilaisen kulttuurisen taustan keskiössä, Israelin kansan perinteessä, ei kuitenkaan suhtauduttu parempaan, taivaalliseen todellisuuteen transsendenttina paikkana. Israelin alueella noihin aikoihin vaikuttaneen juutalaisuuden kentällä ei ajateltu, että maailma ja luomakunta olisivat olleet pahoja ja turmeltuneita. Maailma nähtiin Jumalan luomana paikkana, josta ei ikävöity pois tuonpuoleiseen paratiisiin. Ikävöinnin kohteena oli oikeudenmukaisuus tässä maailmassa. Ihmisten ongelmana ei nähty tämän maailman pahuutta vaan ihmisten tekemiä vääriä tekoja. Jeesuksen julistuksen eettinen ydin, Vuorisaarna, pitää sisällään selkeän kuvauksen siitä, kuinka autuaiksi nousevat oikeamieliset - eivät maailmastapakenijat tai tämän maailman halveksijat.

Tämä yllä esittelemäni ajattelumalli tästä maailmasta synnin pesänä ja tuonpuoleisesta ylistyslaulujen täyttämänä kirkkaana lasimerenä, periytyi kristinuskoon siis mitä ilmeisemmin antiikin maailmasta. Se on platonistisen filosofian traditiota, jonka merkitys kristinuskossa on vaihdellut ajasta, paikasta ja ajattelijasta riippuen. Jotkut varhaisten vuosisatojen gnostilaiset ryhmittymät menivät näkemyksessään niin pitkälle, että ajattelivat tuonpuoleisen Jumalan olevan kokonaan vapaa vastuusta tämän maailman suhteen, jonka täytyy kaikessa pahuudessaan olla pahan demiurgin, luojajumalan luomistyötä.

Vaikka teologian pitkän historian aikana tämänlaisesta gnostilaisuudesta onkin osattu irtisanoutua ja suhtautuminen tähän maailmaan on ihastuttavimmillaan muuttunut rakastavaksi ja rakentavaksi, kytevät tuon ajattelun kekäleet yhä punahehkuisina ja polttavina. Mikäli me mietimme stereotyypistä kuvaa kristitystä, etenkin eurooppalaisen taiteen parissa, iloinen, vapautunut ja maailmasta nauttiva seikkailija ei tule kenellekään mieleen ensimmäisenä. Mutta miksi?

Ensimmäisen ryhmittymän uskovista muodostuva mielikuva on siis tällainen; tämän maailman ja sen huvitusten pahuutta korostava, tummailmeinen, tiukkamoraalinen, muiden toimintaa ankarasti arvottava, velvollisuuden, kurjuuden, köyhyyden ja

ainakin nautinnottomuuden jalustalle nostava.

Yksi vastenmielinen piirre tässä kuvassa on se, miten tarkat rajat hyvälle uskovalle se antaa. Kuvat siitä, millainen on ”hyvä kristitty” ja ”hyvä elämä” ovat tarkoin rajatut – ja näissä piireissä myös valvotut.

Näin ajattelevien sitoutuminen köyhyyteen tai epäonnistumiseen tässä maailmassa ei kuitenkaan tänä päivänä ole lainkaan ehdotonta. Suomessa näin ajattelevat pietismin perilliset saattavat olla usein hyvinkin menestyneitä ja arvostettujakin toimijoita yhteisöissään. He saattavat olla perheellisiä, aktiivisia ja varakkaita. Perinteeseen heidät kuitenkin yhdistää oletus kristillisyydestä tämän maailman ilot pois sulkevana modernina asketismina.

Näistä uskovista moralisteista minulla on itselläni runsaasti kokemusta.

Näsinneulankorkuinen moraalit ilmenee lapsellisessa yksityiskohtien ja yksilöiden kauhistelussa, joka on luonteeltaan ehdottoman uskonnollista. Päivitellään jatkuvasti sitä, että mitä Jeesuskin tästä sanoisi tai ajattelisi.

Jos joku poikkeaa muotista, hän on vääjäämättä tämän maailman ihminen ja pääsylipun tuohon salattuun, vain Kristuksen kirkkaudesta ilonsa ammentavaan kulttiin, jossa ei kiroilla, nautita väkijuomia, tanssita, käytetä väärää sanoja, valvota myöhään ja pukeuduta riettailevasti. Mistään muusta nyt puhumattakaan.

Onko tässä tekojen kauhistelussa mahdollisesti kysymys pelosta omien mielihalujen edessä? Filosofit **Ludwig Wittgenstein** kirjoitti ”Yleisissä huomautuksissaan” siitä, että ”me kavahdamme omia tekojamme nähdessämme ne muissa”. Voisiko stereotyyppioille kasvot antaneessa kristillisessä moralismissa olla kyse samanlaisesta – kauhistumme omien halujemme voimakkuutta nähdessämme toisten niitä toteuttavan?

2000-luvun suomalaisessa stereotyyppiassa kärsimyksistä tavoittelun kohteena on luovuttu. Ainoastaan maailmanluokan populaarikulttuurissa on puitu Opus Dein

piikkiäntöjä ja masokismia Jumalan tähden. Esittelemääni kuvaan ei väkivaltainen kärsimys enää kuulu; sen kärsimys koostuu pidättäytymisestä ja muiden kauhistelemisestä. Sen kärsimyksessä ruuskittavaksi joutuu ainoastaan harras sielu, joka kulkee kuin kummitusjunassa jumalattomien puuhien ohitse sadatellen pride-marsseja vieressä istuvilleen samanmielisille. Kristillisten moralistien kärsimys on kauhisteluntäyteistä kilvoittelua muiden kurjien keskellä.

Samassa kuvassa häilyvät siis sekä huonoudestaan kilvoittelevien, että nuhteettomasti elävien malliesimerkkikristittyjen kasvot. Se johtaa välittömästi kysymään, onko kurjuuskilpailuissa kuitenkin kysymys tulevan kruunun kirkkaudesta? Kuinka lähellä kärsimyksen ihannoimista on maailmasta pidättäytyminen? Uskoakseni niiden juuret ovat samassa teologisessa premississä.

Kärsimyksissään kilvoittelevien historia on sinällään kiehtova. Jo alkuseurakunnan ajoilta tunnetaan tapauksia tähän maailmaan inhoten suhtautuvista kristityistä, jotka janoavat päästä lähelle Jumalaa ja uskovat sen toteutuvan joko maailmasta pidättäytymisen tai suoranaisten kärsimyksen avulla. Itsensä kammioihin muuranneet munkit, pylväspyhimykset ja hiljaisuuteen vetäytyneet uskovat ovat tuttua kuvastoa. **Simeon Styliitta** ei olisi voinut selkeämmin opettaa: ”Itsensä kiduttaminen on nopein tie Jumalan luo”.

Yksi tämän lähestymistavan moderneja muotoja tutkinut ajattelija on legendaarinen yhteiskuntatieteilijä **Max Weber**, jonka mukaan kristinuskossa kärsimys on ”arvoitettu sille vierain positiivisin etumerkein”. Kirjassaan ”Maailmanuskonnot ja moderni länsimainen rationaalisuus” Weber pohtii muun muassa kärsimyksen ja askeesin glorifioimista ja sen taustoja uskonnollisessa ajattelussa. Weberin mukaan kärsimyksen ihannoimisen taustalla kulkee monopolivisia teitä, mutta perusajatus kumpuaa hänen mukaansa ajatuksesta, jossa ”tietyt kärsimyksen lajit” ovat tie ylimaailmallisen kokemuksen äärelle. Koska kuitenkin pidättäytyminen ja iloista nauttimatta oleminen on huomattavasti helpompaa kuin suoranaisten itsensä kiduttaminen, on ryhdytty uskomaan, että puutteessa eläminen ja maallisten ilojen

jatkuva ylenkatsominen näyttää Jumalan silmissä paremmalta kuin ”estoton maailmallisesta hyvästä nauttiminen”.

Ihmisten uskoa Jumalan tavoittamiseen kärsimyksen kautta on käsitelty taiteessakin monin tavoin. Mikäli kärsijä kärsii tahtomattaan, on kärsimys nähty aitona, samaistuttavana. Tahtomattaan kärsivät marttyyrit kohtaavat lopulta oikeutetun armonsa ja saavat Jumalalta lohdutuksensa. Ranskalaisen ohjaaja **Pascal Laugierin** kohuelokuvassa ”Marttyyrit” (Martyrs, 2008) pureudutaan kuitenkin kärsimyksen kautta kirkkauteen -malliin raadollisella otteella, karnevalisestikin. Pakkomielteisesti tuonpuoleiseen suhtautuvat keskiluokkaiset ihmiset valjastavat elokuvassa itselleen väkisin sijaiskärsijöitä; marttyyreita, jotka kärsivät heidän puolestaan (toimestaan) ja päätyvät täten todistajiksi siitä, mitä on (tai on olematta) näköpiirimme tuolla puolen. Elokuvan pakotetun transsendenssin tematiikka kritisoi purevasti porvarillisen uskonnollisuuden pelkuruutta. Kärsimyksen kirkastavaan ihmeeseen kyllä uskotaan, kunhan sitä ei vahingossakaan jouduta maistamaan yhtään itse.

Mitä jää tämän kulman omaksuneista uskovista jäljelle, kun kärsimyksestä luovutaan? Pidättäytymistä, muotittamista ja moralisointia. Ensimmäisessä kuvassa seisoo siis maailman synnillisyydestä vakuuttunut, tuonpuoleista kankeasti kurotteleva tummailmeinen moralisti, joka tietää miten pelastutaan, miten kristityn tulee elää ja ketkä elävät oikein.

Toinen kuva

Vanhasta testamentista löytyy lukuisia kohtia (5. Moos 11:13-15, Jeremia 33:6-9 jne.), joissa Jumala lupaa hyviä säitä, loistavia satoja ja menestystä uskollisille seuraajilleen. Jeremiaan kirjassa Jumala lupaa lahjoittaa häneen oikein uskoville pysyvän rauhan – ja menestyksen. Tämän lupauksen varaan on syntynyt toinen tarkastelemani kuva.

Tässä kuvassa seisova kristitty näyttää kieltämättä iloisemmalta kuin ensimmäisessä häpeillen poseeraava, mutta hänen ilonsa kumpuaa hänen omasta erinomaisuudestaan. Hän on tyytyväinen itseensä, koska Jumala on varmasti tyytyväinen häneen. Siinä missä ensimmäisen kuvan uskova uskoo saavansa palkintonsa tuonpuoleisessa, uskoo tämän kuvan kohde oikeutettuun palkintoonsa niin tämän- kuin tuonpuoleisessakin. Tästä seuraa, että myös käsitys pelastuksesta, kahdessa kuvassamme näkyvän ryhmien välillä, on radikaalilla tavoin erilainen. Maailmankuvan määrittelee pitkälti sen, miten pelastuksen toivotaan saapuvan. Weber pyörittelee samaa ajatusta. Hänen mukaansa tässä maailmassa kärsivien joukko odottaa pelastusta joko tässä todellisuudessa messiaanisen valtakunnan muodossa tai hyvitystä taivaan autuudessa. Tässä maailmassa menestyksestä nauttivat puolestaan tahtovat ajatella saaneensa palan taivasta jo maan päällä. Menestyneet ja onnelliset ihmiset eivät tahdo ajatella, että tämä nyt vain koitui sattumalta minun osakseni. Ajatus siitä, että menestyksestä nauttiminen olisi vain sattumaa, ei näytä houkuttelevalta. Onni täytyy saada legimitoitua. Onnekkouden tulee olla jumalallisesti oikeutettua. Sitä siitä valitettavan usein menestyksen teologian piirissä tehdäänkin.

Menestyksen teologian kanssa flirttailevat ryhmittymät ovat juurtuneet myös Suomeen. Trendiseurakunnat, joiden mainosvideoilla menestyneen näköiset nuoret aikuiset pepsodent-hymyineen ja merkkivaatteineen karkeloivat ja kertovat pyhän hengen täyttämistä ”discoistaan”, herättävät minussa voimakasta hämmennystä. Samojen haippiseurakuntien videot, joissa kerrotaan onnettomasta elämästä uskon ulkopuolella ja onnellisesta, hyvän fiiliksen ja frendien täyttämästä autuudesta seurakunnan suojissa, ovat karmaisevia.

Tuo ideologia kantaa sisällään läpimädän ajatuksen siitä, että ”minulla menee hyvin, koska minä olen uskovainen”. Yksilötasolla uskon takia pelastuneen sopiikin olla onnellinen, mutta ideologisena järjestelmänä malli on kestämaton. Se johtaa meidät tilanteeseen, jossa oikein uskovilla menee hyvin ja väärin uskovien firmat menevät tietysti konkurssiin pitkäaikaissairauksien ja avioerojen vuoksi.

Kaikki tämä kietoutuu onnen legimitoinnin tarpeeseen. Toisessa kuvassa näkemämme onnellinen ihminen haluaa ajatella, että hänen onnensa on Jumalan silmissä ansaittua, perusteltua ja pysyvästi oikeutettua. Vastaavasti heidän täytyy saada uskoa, että vakavasti sairaat, moniongelmaiset – kaikki yhteiskunnan huonoesaiset, ovat loukatun Jumalan vihan raskauttamia. Maalliset kärsimykset ovat heidän oireitaan Jumalan vihan kohteena olemisesta.

Tämä teologia herättää monessa luonnollisen raivokkaita reaktioita. Ajatus siitä, että jonkun viattomaksi näkemämme ihmisen kärsimys olisi Jumalan tahdon mukaista, on hyvin satuttava.

Ajatus siitä, että Jumalan silmissä hyvät tyypit ovat hyviä tyyppejä, on kavahtuttava. Siinä vedetään tiukkoja rajoja ja omaksi olinpaikaksi määritellään sellainen pelastuksen piste, missä moni muu ei ole.

Toisessa kuvassa seisoo siis uskostaan ja itsestään ylpeä, paikastaan tämän- ja tuonpuoleisessa vakuuttunut silokasvoinen moralisti, joka tietää miten pelastutaan, miten kristityn tulee elää ja ketkä elävät oikein.

Ristivalotusta (Lohdun antajia)

Olemme nyt tarkastelleet pintapuolisesti kahta kärjistettyä kuvaa. Yleistyksiä ja kuvia olisi luonnollisesti enemmänkin, mutta juuri nämä kaksi kuvaa ovat mieltäni eniten omassa elämässäni askarruttaneet. Vasta viime aikoina olen ymmärtänyt, mikä minua on ahdistanut ja miksi.

Minua eivät ahdistaa pidättäytyjät, tummailmeiset uskovat eivätkä menestyjät. Kukin saa köyhäillä ja kurjistella omassa elämässään niin paljon kuin tahtoo. Vastaavasti kenenkään menestys ei minua haittaa; on olemassa runsaasti ihmisiä, joiden jopa

soisin menestyvän kovastikin.

Minua ahdistavat muotittajat. Roolittajat. Ne, jotka tietävät varmasti mitä Jumala muista ajattelee. Ne, joiden turvallisuus perustuu sille, että he voivat vapaasti luokitella muita.

Äsken esittelemiini kahteen muottiin ei puhtaasti ja täysin kuulu toivottavasti kukaan. En myöskään tahdo matalamielisesti väittää, että kaikki järjestäytyneet muottiin yksilön sulkevat uskonnolliset ryhmittymät perustuisivat vain vallankäytölle. En suinkaan. Puhun vain kahdesta kuvasta, joihin säännöllisesti olen omassa elämässäni törmännyt ja jotka kuitenkin vaikuttavat pelottavan yleisiltä. Toki molempien kuvien edustajien roolit vaihtelevat, yhtyvät, jakautuvat ja niissä molemmissa on omat vastenmielisyytensä. Molempia stereotypioita yhdistää myös heidän itse kuvittelemansa eettisesti neutraali positio. Se on vaarallista.

Ensimmäinen rakastaa Jumalaa parantuakseen joskus, toinen rakastaa Jumalaa kiittääkseen. Heidän uskonsa syntyy täysin eri lähtökohdista. Ensimmäinen ryhmä näkee Jumalan avulla itsessään Saatanan ja toinen ryhmä Saatanan avulla itsessään Jumalan.

Molempien kuvien edustajia vaivaa silti sama raaka asetelma. Oletus siitä, että minun tapani elää uskovana on ainoa oikea. Ja se on ongelman ydin.

Oman elämäni varrella minua on yritetty muotittaa jatkuvasti. Miten seurakuntanuori voi soittaa rokkia, miten teologi toimia näin tai miten papin poika puhua noin.

Onneksi muottiin kuulumattomia Jumalan rakastajia on lohdukseni ollut niin paljon muitakin, että vertaistukea on löytynyt. Yksi keskeisimmistä lohdun antajista kristillisen moralismin maailmassa on minulle ollut Oiva Paloheimo.

Paloheimo oli suomalainen runoilija ja kirjailija, jonka tuotannon olennaisimman juovan muodostavat kiihkeän etsijän runot, joissa Paloheimo pyrkii kuvaamaan ikuisen kyselijän ja taiteilijan suhdetta korkeamoraalisiin kristillisiin yhteisöihin,

tiukkapipoisiin kristittyihin ja monimutkaisiin oppirakennelmiin. Jo Paloheimon perhetausta oli jokseenkin epäsovinnainen; hänen vanhempansa eivät koskaan vieneet toisiaan vihille, mikä jo itsessään oli tavatonta tuona aikana ja kaiken lisäksi hänen äitinsä kauppiaantytär **Katri Salonen** oli hänen isänsä liikemies **Aukusti Pietilän** ensimmäisen vaimon **Ainon** sisar. Sotkuisista perhesuhteista ja Aukusti Pietilän ilmeisestä seikkailijanluonteesta johtuen Katri Salosen ja Aukusti Pietilän suhde ei koskaan edennyt kuulutuksia pidemmälle.

Nämä Paloheimon lähtökohdat ovat selkeä avain siihen, miksi hän koki kristillisen moralismin ja kuviemme edustajien selkeät muotitukset ahdistavina. Myös hänelle kaikki raamit olivat vieraita ja vastenmielisiä. Kaikesta kapinallisuudestaan huolimatta, Paloheimo koki jo kansakouluaikoinaan voimakkaan uskonnollisen herätyksen ja janosi puhdasta, vilpittömästä uskoa.

Oiva Paloheimon kuva Kristuksen ja kristittyjen suhteesta lähentelee paikoin **Nietzchen** paljon siteerattua ajatusta siitä, kuinka viimeinen kristitty kuoli ristillä. Paloheimon kriittisen katseen alle usein osuva järjestäytynyt uskonnollinen moralismi ja kristityt muotittajat eivät näyttäyty niinkään Kristuksen seuraajina vaan pikemminkin eräänlaisina vääristyminä alkuperäisestä opetuksesta ja tarkoituksesta.

Jos mietimme Jeesus Nasaretilaisen hahmoa, hän ei juurikaan muotteja suosi. Hän eli jatkuvasti toisin kuin häneltä odotettiin ja opetuksissaan hän ei pyrkinyt odotettuun, sovinnaiseen tai ennalta arvattavaan lopputulokseen. Asioita viisaasti vatvonut kohuteologi **Terho Pursiainen** kuvasi jo vuonna 1969 ilmestyneessä kirjassaan *Uusin testamentti*, kuinka kristinusko ei opetuksineen ”sisällä tiettyä ihmiskuvaa, jonka mallin mukaisiksi meidän olisi tultava. Jeesuksen oma elämä on protesti kaikkea ihmisyyden kaavoittamista ja kuvien mukaiseksi tekemistä vastaan. Jeesus ei hyväksynyt mitään kaavaa, mihin hänet haluttiin sovittaa”.

Jeesuksen sovinnaisuuksia pilkkaavan elämänkaarensa seuraajiksi pitäisi siis soveltua jokaisen elämäntapaintiaanin, joka vain tahtoo häneen uskoa. Oikeaoppisuudenkin

suhteen ilmenevä hysteerisyys on saanut kipinänsä filosofien väittelyistä, ei Nasaretilaisen opetuksista. Ei Nasaretilainen puhdasoppisia ylistänyt, puhdassydämisiä kylläkin.

Paloheimolaisessa teologiassa uskonnon kielteiset piirteet – sääntöhurskaus ja tarkoista rajoista huolta pitävä moralismi saa kyytiä. Paloheimon Kristus on surullisen kaunis, ikuisesti kärsivä, ikuisesti puhdas, lapsenomainen hahmo. Kristus-hahmo toimii toistuvasti vertauksena rauhalle, onnelle, vilpittömyydelle ja lapsekkaalle luonnollisuudelle, mutta hänen osakseen koituu tuleminen jatkuvasti ihmisten torjumaksi. Paradoksaaliseksi Kristuksen persoonassa nousee se, että hän on sekä loputtoman ymmärtäväinen, hellä ja huoleton, mutta toisaalta loppuun saakka väärin ymmärretty, ihmisten tähden kärsivä ja sureva, torjuttu ja iäksi ristilleen vangittu Jumala, joka tulee kärsimään siihen asti, kunnes ihmiset tekevät parannuksen ja ottavat hänet sydämeensä. Kokonaiskuva Kristuksesta taipuu kuitenkin kauniiksi, sillä hänen kärsimyksensä on kaunista, surunsa lempeää ja hänen kyneleensä saavat kallioisen maan kantamaan ruusuja kuten Paloheimon runossa ”Legenda”.

Koska Paloheimon Kristus on yksinäinen, väärinymmärretty ja kärsivä, hän seisoo aina yksinäisten, väärinymmärrettyjen ja kärsivien rinnalla. ”Vangitussa Jumalassa” paloheimolainen Kristus saa vihdoin ansaitun monologinsa, jossa hän pääsee astumaan hetkeksi pois nöyrästä muotistaan ja kertomaan pettymyksensä ja turhautumisensa ihmiskunnalle. Kristuksen viesti on selkeä – niin pitkään hän tulee riippumaan ristillään kuin ihmiset tekevät paha eivätkä seuraa häntä. Ahdistuneena seuraajiaan katsoen Kristus huutaa: ”Minä sanoin teille: Tehkää parannus! Ja te itkitte ja ristiinnaulitsitte minut. Ja minä sanoin vielä: Tulkaa lasten kaltaisiksi! Ja te aloitte murhata toisianne. Kaksituhatta vuotta minä näin sen ristini korkeudesta eivätkä minun haavani voineet parantua”. Paloheimon Kristus ei kuitenkaan syyllistä ihmistä hänen rikkomuksistaan vaan yksinomaan suree niitä, kärsien ihmisten rinnalla. Kristuksen viesti kaikuu kuitenkin kuuroille korville. Ihmiset eivät kuuntele häntä eivätkä seuraa hänen opetuksiaan. Yksi asia mikä ihmiset Kristuksesta Paloheimon mukaan totaalaisesti erottaa on ”tuomitseminen, kieltojen ja käskyjen logiikka”, joka

on heidän ”vangitseva kahleensa”.

Paloheimon kuva kristityistä on valitettavan selkeä. Se yhtyy ennen kaikkea ensiksi esittelemääni kuvaan. He epäonnistuvat etunenässä, jopa ennen muita, muotittamisen, syyllistämisen ja tekopyhyytensä takia. He kilpailevat kurjuudessa ja pidättäytymisessä, mutta keskittyvät kuitenkin ensisijaisesti muiden arvostelemiseen. Kristuksen ajaton lempeys ja rajaton rakkaus ei resonoi ylpeässä ja moralistisessa kristityssä.

Paloheimon Kristus ei ikinä ylenkatso. Paloheimo lähestyy ajattelussaan filosofi **Baruch Spinozan** näkemystä, jonka seuraava lause voisi olla yhtä hyvin jostakin Paloheimon pakinasta; ”Olen monesti ihmetellyt, että henkilöt, jotka ylpeilevät sillä, että tunnustavat kristinuskoa – nimittäin rakkautta, iloa, rauhaa, kohtuullisuutta ja hyväntekeväisyyttä kaikkia kohtaan – kiistelevät katkeran vihamielisesti keskenään ja osoittavat vihaavansa toisiaan niin tuimasti, että heidän uskonsa lähimmäksi tunnusmerkiksi voisi katsoa tämän eikä niitä hyveitä, joiden kannattajiksi he tunnustautuvat”.

Yksi kauimpana Kristuksesta ja Jumalasta vievä tie on siis muiden syytteleminen ja tuomitseminen. Moralisoivien kristittyjen käytöksessä on siis nähtävissä oman ahdistuksen ja pelon sekä syyllisyyden säilyttäminen ulospäin. Synkkyyden ja sääntökeskeisyyden lisäksi kristityt keskittyvät omaan uskonnolliseen suoritukseensa niin kovasti, että ohittavat itsensä Jumalan.

Aforismikokoelmassaan ”Oivalluksia” Paloheimo neuvoo kuinka ”kristityn tulisi ottaa huomioon myös Jumalan tunteet eikä ainoastaan omiaan”. Tämä kuva aikuisista, järkevästä ihmisistä, on siis yksioikoisen synkkä, liki valoton.

Kiinnostavan poikkeuksen keskelle kurjuutta synnyttävät lapset, vähämieliset ja muut Herramme heikot. Armoa, ymmärrystä ja lempeyttä saavat osakseen erityisesti kerjäläiset, sirkuspellet, viinaanmenevät kanttorit, syntiset naiset ja virkaheittot papit. Vailla yhteiskunnan rajoitteita, moraalien ja sääntöjen ulkopuolella eläen, on näillä

vapailla sieluilla mahdollisista kyseenalaisista elämäntavoistaan huolimatta oikeus ja autuus kulkea Kristuksen rinnalla. Vapaudessa ja tietämättömyyden tilassa elävät elämän kiertolaiset kulkevat Kristuksen kanssa eläen Paloheimon mukaan ”Jumalan todellisuudessa: luomakunnan kauneus herättää heidät vaistomaisesti myötätuntoon, iloon, nöyryyteen”. Toki meidän on myönnettävä Paloheimon romantisoiva ote. Se antaa kuitenkin ajateltavaa.

Schleiermacherilainen ajatus siitä, että uskonto on intuitiivista tietoa maailmankaikkeudesta, on vastaavasti lähellä Paloheimon mallia. Lapset ovat vilpittömän intuitionsa kautta lähimpänä Kristusta. Maailmaan eksyessään lapset kuitenkin menettävät viattomuutensa ja he usein kasvavat julman maailman toimijoiksi. Heihin tarttuu puistattavia piirteitä esittelemieni kahden kuvan toimijoista ja heidän sydämensä kylmenee.

Missä vaiheessa lapsi menettää viattomuutensa? Voiko siltä välttyä? Voimmeko välttyä esittelemieni kahden kuvan kaltaiselta kristillisyydeltä? Paloheimon runoissa toistuvana teemana on, että lapsenomaisuudessa löytyy pelastus. Ehkäpä siksi myös naurettavat pellet ja viinaanmenevät vastuuttomat rentut, jotka eivät ole koskaan aikuisen kahleisiin astuneet, ovat saaneet Paloheimolta myötätuntoa eräänlaisina Kristuksen narreina, viattomina etsijöinä.

Näistä Kristusta seuraavan narrin hahmoista kumpuavaa paradoksaalisuutta ei Paloheimo suorasanaisesti avaa. Päätelmät täytyy lukijan itse tehdä. Erityisen alleviivatuksi esimerkiksi nousee runo ”Sirkus”, jossa Kristus saapuu Helsinkiin puhumaan ihmisille. He äityvät pilkkaamaan ja nauramaan Kristusta ja Jeesus saa yöhönsä vain yhden seuraajan, Kaisaniemessä esiintyvän sirkuksen klovnin. Klovnin kääntymystä ei tarkemmin perustella eikä selitetä; kerrotaan vain kuinka ”klovni Mestarin tunsi. Ja pois hän juoksi kuin sydäntään hävennyt ois”. Samanlaisia erikoisia Kristuksen seuraajia ovat runojen ”Prunkkalan kanttori” alkoholisoitunut, Herran viiniä varastanut urkuri sekä runon ”Pappi” viinaanmenevä kirkonmies. Kumpaakin kuvataan Herran autuaana seuraajana ja syytkin ovat ilmeiset; he eivät

esitä muuta kuin mitä olevat eivätkä tuomitse muita. Kuten Paloheimon poika **Matti Paloheimo** kuvasi isästään kirjoittamassa elämäkerrassa ”Levoton Lippi”, ”isäni inhosi tärkeilyä, teennäisyyttä ja muotomenoa”.

Uskonnolliset haaveilijat, jotka elävät toinen jalka ajattomuudessa ja lapsen maailmassa sekä vain toisella jalalla arkisessa todellisuudessa saavat Paloheimossa ymmärtäjänsä. Runossa ”Pappi” korostuu jälleen Paloheimolle tyypillinen kontrasti papin ruumiin löytävän moralisoivan seurakuntalaisen ja säädöksistä vapaan papin välillä: ”Hymy huulilla löytäjä kertoa ties papin kuolinvuoteen köyhyydestä ja viinan viemästä ihmisestä. Vain kukat ties: Hän nukkui alle taivaan katon, hän, mestari, ristille naulaamaton, hän, rikas mies”.

Erityistä myötätuntoa saavat myös äidit, jotka synnyttävät lapsia maailmaan. Madonna-hahmot ovat yleisiä Paloheimon runoissa ja heidän kannettavakseen käy usein osa siitä taakasta, jota Kristus joutuu kantamaan. Äidille aukeaa lapsensa kautta, tuon välittömän ja aidon rakkauden kautta, ikkuna Kristuksen maailmaan.

Kuitenkin myös jokainen lapsi, joka sitten ei jatka huoletonta elämäänsä renttuna tai kulkurina, päätyy vääjäämättä maallisten murheitten kantajaksi. Siltä eivät vältytäysin äiditkään, vaikka lapsiensa kautta autuutta maistaa saavatkin.

Riipaiseva kuvaus on Paloheimon runo ”Kirkkotiellä”, jossa äiti ja lapsi matkaavat kirkkotietä pitkin kirkosta kotiin. Runossa korostuu Paloheimon rankka dualismi; lapsi ja aikuinen, ilo ja suru, vapaus ja synty, kepeys ja syyllisyys, luontainen ymmärrys ja moralisointi, Kristus ja kristitty. Lapsi kertoo äidilleen, kuinka Jeesus ”itkee nytkin, kuuletko koko ajan?” ja runo etenee lopputulemaan siitä, kuinka ”Jeesus äidissä itkee”. Lapsi ei vielä ole elämän ja maailman raskauttama, vaan täynnä synnynnäistä iloa ja viattomuuttaan. Poika kertoo äidilleen kuinka ”Ei, se (Jeesus) ei itke tässä. Jeesus heinillä nukkuu eikä hän itke yhtään”. Paloheimo on itse kertonut runosta ”Kirkkotiellä” kuinka ”elämäkokemus se on mikä äidissä itkee, elämäkokemus – koko elämä”. Kristuksen seuraamiseen tarvittaisiin Paloheimon

mukaan siis lapsen uskoa ja aitoutta, eivätkä siihen kykene aina rentut, äidit tai runoilijatkaan.

Paloheimon runoissa myöskään pahantekijät eivät näyttäyty pahoina, kunhan he vain pahuutensa tunnustavat. Ainoina selvästi tuomittavina ja halveksittavina toimijoina, joita edes Kristus ei tunnista, ovat tekopyhät moralistit, jotka samaistetaan itsekeskeisiin kristittyihin. Runoissa ilmenevä Kristuksen armo ja ymmärrys ottaa kuitenkin piiriinsä jokaisen, joka sinne vilpittömästi ja syntinsä rehellisesti tunnustaen tahtoo päästä. Jopa itse Saatana mahtuu armon piiriin, sillä Paloheimon maailmassa jokainen, joka lapsen lailla saapuu, mahtuu Kristuksen syliin. Lopulta jokainen valta on voimaton Kristuksen nöyryyden edessä. Kuten Paloheimo itse on sanonut; ”Kristuksen, kristinuskon kantavin merkitys on siinä, että se on ihmisten, kaikkien ihmisten uskonto”.

Yllättävän lähellä paloheimolaista moraalikritiikkiä on myös englantilainen eksentrikkotaiteilija **William Blake**. Blake seisoo myös aina pienimmän puolella; epäsovinnaisuuden puolella kylmää sovinnaisuutta ja menestystä vastaan. Molemmissa kuvissa seisovat omahyväiset oikeaoppiset saavat niin Paloheimolta kuin Blakeltakin kylmää kyytiä. Blaken ajatuskokoelman ”Taivaan ja helvetin avioliitto” suomentanut **Tuomas Anhava** luonnehtii Blaken ajattelua kiteyttämällä, että Blaken kritiikin kohde on ”... maallisissa hallitsemistarkoituksissa tärvelty uskonto, joka erottaa luonnollisen ja hengellisen, ihmisen ja Jumalan, yhteiskunnan ja seurakunnan, maan ja taivaan.” Kaiken tämän vastasymboliksi kohoaa Jeesus, joka on ”ahdistavan säännöstön ja maallisen vallan vastustaja, elävälle elämälle ominaisen anarkistisuuden tunnushahmo”.

Paloheimolais-blakelaisessa maailmankatsomuksen mukaan kristinuskossa on aina kysymys ymmärtämisestä, ei tuomitsemisesta. Muotittomuudesta. Vapaudesta.

Suomentamassani Blaken runossa ”Taivainen näky” (engl. *Divine Image*), Blake summaa uskonnollisuutensa seuraavasti: ”Jokaisessa uskossa miss’ armo, rakkaus

sijaa saa – siel’ Jumalakin asustaa”.

Koska vapauden, rakkauden ja ymmärryksen opista tuli liian monissa yhteyksissä synonyymi kontrollille, muotittamiselle ja ahtaille rooleille? Mitä siihen tarttui ja mistä?

Wittgensteinin mukaan evankeliumien ytimessä on nöyryys erilaisuuden edessä, mutta arvot, hierarkia, ja ahdas moralismi alkaa muotoutua jo **Paavalin** kirjeissä. Pursiainen ei kuitenkaan tätä näkemystä komppaa. Hänen mukaansa Paavali on yhtä lailla vapaa moraalisten periaatteiden painolastista. Pursiainen kirjoittaa ”Uusimmassa testamentissaan” kuinka ”sellaiset kristilliset hyveet kuin kuri, järjestys ja säädyllisyys eivät saaneet Jeesukselta kannatusta eikä Paavalillakaan niiden sija ole keskeinen... (moraalikoodisto), joka olisi ikuinen ja loukkaamaton ja jota olisi varjeltava, Uusi testamentti ei tiedä mitään”.

Väite on kova, mutta minulle se on aina ollut ilmeinen. Lapsuudesta saakka minusta on tuntunut lähes silti kuin rinta rinnan kulkisi kaksi uskontoa; Jeesuksen iloluontoinen sanoma armosta ja pelastuksesta, sekä erilaisten uskonnollisten ryhmittymien ankara muottien kultti.

Mikäli ryhmä näkee seurakunnan yrityksenä, jonka on alati korostettava omaa onnistumistaan muiden kustannuksella, pakkojaon voi käsittää. Minun on silti mahdotonta ymmärtää sitä, miten se voidaan nähdä sopusointuisena evankeliumien riemun kanssa. Eikö meidän tulisi jo tässä vaiheessa matkaa ymmärtää wittgensteinilainen viisaus ja ajatus siitä, että me emme voi lainkaan kuvitella kuinka Jumala arvioi ihmistä? Ehkä me vain haluamme olla avuksi, kuten teologisesti orientoitunut runoilija **Rakel Liehu** kuvaa järisyttävän hienossa runossaan:

Herra,

mehän halusimme vain auttaa.

Työsi tuomiopäivänä on ylen raskas!

Varmuudeksi lajittelimme
jo nyt.

(Liian lähellä, liian äkkiä, 1982)

Summa - Ihana piispa Myriel

Victor Hugon klassikkoromaanissa ”Kurjat”, kuvataan entisen rangaistusvanki Jean Valjeenin polveilevaa taivalta 1800-luvun Ranskan myllerryksissä. Kirjan puhdistavassa käännekohdassa kuvataan, kuinka entinen vanki on pysyvästi merkitty mies; hän ei saa töitä, seuraa eikä hänelle löydy sijaa majatalosta. Lopulta hän kohtaa kuitenkin odottamatonta armoa – pikkukaupungin piispa Myriel kutsuu hänet vieraakseen. Vanha piispa vaatettaa, ruokkii, juottaa ja siunaa väsyneen matkalaisen. Entinen rangaistusvanki tulee kohdelluksi kunniavieraana ja hän lopulta saa painaa päänsä tyynyyn.

Yön pimeinä tunteina kiitollisuus on kaikonnut vieraan sydäimestä ja hän tajuaa köyhyytensä ja kurjuutensa aamulla jatkuvan. Hän hiipii pimeässä talossa ja päätyy anastamaan hellän huolehtijansa pöytähopeat. Kuin koira hän syöksyy saalis sarkakassissaan yön syliin.

Seuraavana aamuna poliisipartio törmää karkulaiseen ja ihmettelee rutiköyhän rangaistusvankilasta vapautuneen miehen hopeakokoelmaa. He ottavat Jean Valjeenin parempaan talteen ja lähtevät kuljettamaan tätä kohti piispan asuntoa. Asunnolle tultaessa ylimielisesti naureskelevat poliisit kertovat pidättäneensä viheliäisen varkaan, mutta piispa kertookin toisin. Piispa sanoo rauhallisesti, kuinka pidätetty mies on hänen hyvä ystävänsä, pöytähopeat hänelle lahjaksi annettuja ja itseasiassa pari parasta jäi vielä antamatta.

Syntisen miehen todellisuus järkkyy. Hän ei joutunut moralisoiduksi, syytetyksi, kasvatetuksi. Häntä ei koulittu alentuvasti kasvattaen. Odottamaton armo ja vilpitön ymmärrys ajavat hänet itse pohtimaan tilannettaan. Kokemus siitä, että hänet on hyväksytty kaikessa keskeneräisyydessään ja syntisyydessään – juuri sellaisena kuin hän on, saa hänet toimimaan itselleen hyvin tulevaisuudessa. Ymmärrys kasvattaa ymmärrystä.

Milloin kristikunta ymmärtäisi syvällisemmin sen, että syyllistäminen ajaa syyllisyyteen ja jatkuva moralisointi ja muotittaminen ei pelasta ketään? On kohtuutonta olettaa, että kukaan kykenisi samaan kuin fiktiivinen piispa Myriel, jossa Victor Hugon mukaan yhdistyvät kaikki pappeuden ihanteet, mutta ihanteena en tosiaan parempaa keksi. Moraalin vartioimisen kiero historia ja kuviteltu eettisesti neutraali asema, josta muiden vertaileminen on soveliasta ja jopa suositeltavaa, tulisi olla rakastamalleni kristinuskolle täysin vieras.

Lisäksi on merkillistä, että varsinkin ensimmäisen kuvamme uskovat korostavat olevansa niin huonoja ja niin syntisiä, mutta huomaavat kuitenkin roskan paremmin veljensä silmässä kuin omassaan hirttä. Jos oma syntisyys todella painaisi, painaisi se maahan asti, eikä katse kohdistuisi niin hanakasti muihin. Itseen saa kukin peilata ja perisyntisyydestään pöyristyä, mutta pelastuksen omimisesta ja reitin monopolisoimisesta pitäisi tehdä synneistä suurin.

Olemme nyt tarkastelleet kahta kuvaa. Pölyisiä, tunnettuja, moneen kertaan pyöriteltyjä. Niissä kristityt ovat olleet moraalinvartijoita, menestyviä tai pidättäytyneitä. Joskus sekä, että. Kuvissamme seisovat salaisuuden vartijat ovat kuvitelleet omineensa pelastuksen. Kyseinen tilanne johdattaa meidät vääjäämättä pohtimaan kuolemansynneistä suurinta: ylpeyttä.

Keskiaikaisen tradition mukaan ylpeys on seitsemästä kuolemansynnistä vakavin. Sen synnin kanssa flirttailua näemme silti molemmissa kuvissa. **Jaakko Heinimäki** kiteyttää jotain ensimmäisestä kuvastamme. Kirjassaan ”Seitsemän syntiä” hän

kertoo kuinka ”omalla kelvottomuudellaan ylpeileminen on kristikunnan suurimpia vitsauksia ja hengellisen väkivallan välineitä...”

En tahdo puhua synnin käsitettä vastaan. Toivoisin vain, että huomio syntisyydestä puhuttaessa keskittyisi lähinnä omaan napaamme ja vielä niin, ettei syntisyys olisi kilpailun aihe. Perisynti ja synti ovat teologisesti tärkeitä ja olennaisia käsitteitä, enkä ole niitä vastaan kapinoimassa. Olen kapinoimassa niitä vastaan, jotka joka tilanteessa tunnistavat syntisen muissa ja ”syntisen” itsessään.

Pelastus, Jumala-yhteys, vilpitiön usko ja hartaus eivät ole muotteihin sidottuja. Toivon sitä eniten kuvissa seisovien stereotyyppiemme kannalta. Heidän oma taakkansa on raskas. Jos menestyjän menestys lakkaa, missä hänen Jumalansa silloin on? Jos pidättäytyjän kulissit kaatuvat, millaiseen pyörteeseen hän joutuukaan?

Olemme nähneet kaksi kuvaa. Voisimmeko tulevaisuudessa nähdä kolmannen? Sellaisen kuvan uskovasta, jossa moralismi ja muotittaminen loistavat poissaolollaan? Tuskin täydellistä maailmaa saamme aikaiseksi ikinä. Mutta yrittää silti voisimme. Minä ainakin aion aloittaa itsestäni.

Kuvia on monta. Jotkut voimakkaampia ja syvemmälle juurtuneempia kuin toiset. Toiset kuvat ovat huonompia, toiset parempia. Koitetaan käydä hyviä kohti. Ilomielin, avojaloin, linnunpoika kämmenellä.

Kirjallisuus

Blake, William: *Taivaan ja helvetin avioliitto*. (Karisto, 1959)

DeBotton, Alain: *Uskontoa ateisteille*. (Basam Books, 2013)

Heikka, Mikko: *Kapitalismi, kristinuskon musta joutsen?* (Kirjapaja, 2016)

Heinimäki, Jaakko: *Seitsemän syntiä*. (Like, 2002)

Liehu, Heidi: *Ihana Kristus*. (Kirjapaja, 2006)

Liehu, Rakel: *Runot*. (WSOY, 2002)

McGrath, Alister: *Kristillisen uskon perusteet*. (Kirjapaja, 2012)

Paloheimo, Oiva: *Kootut runot*. (Tammi, 2011)

Pursiainen, Terho: *Summa: Kootut teologiset teokset*. (Kirjapaja, 2005)

Weber, Max: *Maailmanuskonnot ja moderni länsimainen rationaalisuus*.
(Vastapaino, 2014)

Wittgenstein, Ludwig: *Yleisiä huomautuksia*. (WSOY, 1979)

Hans Küngin tie kohden uskontojen ja kulttuurien yhteisymmärrystä

Reijo E. Heinonen

Miettiessäni professori Hans Küngin 91 vuotta pitkää elämää ja uraa uskontojen ja kulttuurien keskinäisen yhteisymmärryksen edistäjänä mieleeni tulee muistikuva joidenkin vuosien takaa. Seison valtamerilaivan kannella ja edessäni aukeaa rannaton meri. Korkealta kannelta oli vaikea erottaa, pysyimmekö paikallamme vai olemmeko liikkumassa eteenpäin. Kun nyt kurkistan laivan sivua pitkin alas mereen, näen aallot, jotka laivan suuri runko on nostattanut – olemme liikkeellä.

Tämä kokemukseni syntyi seisoessani pienen omakotitalon kuistilla Tübingenin yliopistokaupungissa, Lounais-Saksassa. Talo on professori Hans Küngin koti. Vaikka minulla on ollut mahdollisuus vieraillla tässä tunnetussa talossa joitakin kertoja – kuten toukokuussa 2011 – tämä mielikuva on edelleen elävänä muistissani.

Globaali etiikka, maailmaneeetos

Hans Küngin keskeinen teema yli kahden vuosikymmenen ajan, on valtaamassa kasvavalla intensiteetillä satojen tuhansien tai miljoonien ihmisten mielet. Yhä useammat tiedostavat, että elämän oikeudenmukaisuus ja katastrofaalisen itsekkyyden voittaminen edellyttävät uudenlaisen vastuullisuuden syntyä, globaalia etiikkaa. Usein torjumme tällaisen ajattelun ja sanomme, ettei sellaista ole, koska emme lue siitä sanomalehdistä. Laivan liike on kuitenkin havaittavissa siinä, miten paljon eettisiä periaatteita kysytään eri yhteyksissä – ei vähiten taloudessa, politiikassa ja uskontojen välisessä kanssakäymisessä. Kaipaus ja tarve uudenlaiseen moraaliseen vastuuseen on olemassa. Laiva on liikkeellä.

Seuraavassa tarkastelemme Hans Küngin ekumeenisen ajattelun laajentumista uskontojen väliseen dialogiin ja globaaliin etiikkaan. Sanomattakin on selvää, että hänen kriittiset arvionsa uskontojen välisistä ristiriidoista ja laaja tehtäväkenttensä on synnyttänyt myös vastareaktioita ja hylkäystuomioita erityisesti aiemman katolisen hierarkian huipulta. Miten paavi Fransiskus tulee jatkossa arvioimaan häntä, riippunee siitä, miten hänen oma uudistusohjelmansa etenee, ja eteneekö se ylipäättään keskeisiin katolisen kirkon sosiaalieettisiin moraalisiin kysymyksiin. Rohkaisevasti saimme kuulla pian paavi Fransiskusvalinnan jälkeen, että tämä otti yhteyttä professori Küngiin ja keskusteli hänen kanssaan enemmänkin kuin mitä kohteliaisuustapaamiseen kuuluu. Yhteydenpitoa on jatkettu kirjeitse. Muutoksen suuruutta korostaa se, että paavi Johannes Paavali II ei käynyt yhtään keskustelua professori Küngin kanssa, vaikka hänen aikanaan katolisen kirkon painostus johti tämän professorin viran menettämiseen Tübingenin katolisessa tiedekunnassa. Erimielisyyksien lähtökohtana oli Küngin 1970 kirjoittama paavin erehtymättömyysdogmia koskeva kriittinen teos *Unfehlbar? - Eine Anfrage* (Erehtymätön? – Eräs kysymys). Sittemmin katolisten käsitykset paavin erehtymättömyydestä uskon ja elämän kysymyksissä ovat muuttuneet.

Selkeyttääkseen vastustajilleen ja kannattajilleen, mistä hänen ajattelussaan perimmältään on kyse, Hans Küng totesi kirjassaan *Was ich glaube* (Mitä uskon) (2.p., 2009) seuraavasti: ”Minä olen ja pysyn kirkkoni jäsenenä. Uskon Jumalaan ja hänen Kristukseensa, mutta en usko kirkkoon. Jumalan ja kirkon samaistamisen torjun itsevanhurskaana korotuksena ja itserakkaana tunnustuskuntaisuutena, konfessionalismina. Mutta olen avoin kristittyjen kirkkojen uskon yhteydelle.” Selitykseksi tähän on todettava, että katolisessa ajattelussa kirkko on toisella tavoin uskon kohde kuin reformaation läpikäyneissä protestanttisissa kirkoissa. Kirkon hierarkkinen muoto ja järjestys saa suuremman kristittyä velvoittavan painoarvon. Kirkon ulkoisestikin havaittavasta järjestyksestä tulee uskon asia. Luterilaisuudessa perinteisesti korostetaan evankeliumin ”puhdasta” saarnaa ja

sakramenttien ”oikeaa” jakamista. Miten tämä järjestetään ei ole uskon kohde vaan käytännöllisen järjen asia.

Küng selittää miksi hän tuli edellisiin johtopäätöksiinsä

1900-luvun katolisen kirkon uudistusmielisin johtaja, paavi Johannes XXIII kutsui koolle Vatikaanin toisen kirkolliskokouksen, joka kokoontui vuosina 1962-65. Tärkeää uudistusohjelmaa suunnittelemaan hän kutsui nuoren Hans Küngin ja myöhemmin konservatiivisena paavina Benedictus XVI tunnetun Josef Ratzingerin. Alku antoi odottaa uudistuksia ja kirkkojen keskinäisten suhteiden paranemista.

Küng nimeää vaikeimmat asiat katolisen, protestanttisten kirkkojen ja ortodoksisen kirkon välisissä suhteissa seuraavasti. Hän lähtee siitä, että paavit Vatikaani II jälkeen eivät toteuttaneet siinä ehdotettuja uudistuksia. Vanhat reformaation ja modernisaation vastaiset voimat saivat ylivallan ja estivät uudistukset. Küng protestoi dogmeja vastaan, jotka erottavat kirkot toisistaan sekä syrjivät naisia kirkossa. Suurin este kuitenkin ekumeeniselle yhteydelle on ollut oppi paavin erehtymättömyydestä. Küngin näkemyksen mukaan tämä tukkii tien yhteisöllisiltä, synodaalisilta päätöksentekoprosesseilta ja yhteisymmärrystä lisäävien konsiliaaristen rakenteiden luomiselta.

Protestanttisia kirkkoja Küng arvostelee siitä, että ne antavat liian paljon tilaa Raamatun sananmukaisuutta, fundamentalistista tulkintaa korostaville liikkeille ja hajottavat sen myötä uskonnollisia yhteisöjä, mikä johtaa edelleen paikallisiin provinsialistisiin kirkkomuodostumiin ja seurakuntiin. Hän korostaa ymmärrystä maailmanlaajuisesta yhteisestä kirkosta ja Lutherin julistamaa kristittyjen vapautta. Se hylkää moraalisen itseriittoaisuuden ja dogmaattisen suvaitsemattomuuden.

Ortodoksisen kirkon uudistukselta Küng toivoo, että se voittaisi traditionalisminsa ja liturgisminsa luomalla tästä ajasta nousevaa teologiaa, jolla samalla olisi juurensa alkukirkossa.

Toinen tärkeä kysymys liittyy uskontojen välisiin ongelmiin. Uskontojen konfliktit eivät ainoastaan rapauta hengellistä elämää vaan myös uhkaavat monissa yhteiskunnissa kansalaisten turvallisuutta. Siksi Küng muotoilee uskontodialogisen käsityksensä seuraavasti: ”Ei rauhaa kansojen välillä ilman rauhaa uskontojen välillä. Ei rauhaa uskontojen välillä ilman dialogia uskontojen välillä”. Uskontojen dialogilla on näin ollen maailmanrauhan kannalta suuri merkitys. Se on eräs globaali edellytys maailmanrauhan saavuttamiselle.

Juutalaisuuden, kristinuskon ja Islamin väliselle dialogille on eräitä tärkeitä edellytyksiä. Näiden uskontojen edustajat uskovat kaikki Abrahamin Jumalaan Luojana. Se tarkoittaa, että niiden monoteistinen näkemys edistää keskinäistä kohtaamista. Historiallisesti tällä yhteydellä oli merkitystä, kun rauha Israelin ja Egyptin välillä solmittiin 1978. Uskovan muslimin Anvar Sadatin, juutalaisen Menachem Beginin ja aktiivisen baptistikristityn Jimmy Carterin välillä yhteinen monoteistinen uskonnäkemys tiettävästi helpotti rauhan aikaansaamista.

Kirjoissaan *Christianity and World religions* (1984) ja *Christianity and Chinese religions* (1988) Küng korostaa myös sitä, miten tärkeää on huomioida idän mystisten näkemysten ja vanhan filosofisen sekä uskonnollisen viisauden käsitykset maailmasta ja elämästä.

Kolmas tärkeä kysymys liittyy maailman kansojen yhteyteen. Hän katsoo, ettei kansojen yhteys saa juuttua yhteiseen byrokratiaan ja hallinta- mekanismeihin. Sen sijaan sen tulisi olla eräänlainen ”ekumeeninen yhteys” tai todellisessa mielessä ”yhdistyneet kansakunnat”, jossa uskonnot voivat tarjota sen viisauden mikä niillä on inhimillisistä peruskysymyksistä. Teologian tulisi auttaa voittamaan vanhat kilpailuasetelmat ja vihamielisyydet. Pääasian tulisi olla se, että uskonnot ottavat

uuden vastuun ei vain omasta hyvinvoinnistaan vaan pyrkimyksestä kohden oikeudenmukaisia, sosiaalisia, poliittisia ja ekonomisia rakenteita. Tämän välityksellä uskonnoilla tulisi olla uudenlainen vastuu maailman rauhasta. Siihen liittyvät ekologian ongelmat, miten maapallon ja ihmiskunnan kehitystä voitaisiin edistää kestäväällä luontoa säästävällä tavalla. Olennaiseksi muodostuu se, että tiedostetaan jokaiseen päätöksentekoon, olkoon kyse taloudesta tai teknologiasta, liittyvät eettisen vastuullisuuden kysymykset. Ei tule kysyä vain onko jokin asia mahdollista toteuttaa nykyaikaisin kehittynein menetelmin ja teknisin välinein vaan myös onko suunnitelma eettisesti perusteltu, onko se oikeudenmukainen.

Ekumeenisen vuoropuhelun laajentuminen

Kuten edellisestä kävi ilmi, uskonnollisten yhteisöjen rakentava vuoropuhelu ei ole tärkeä vain niille itselleen vaan myös koko ihmiskunnalle. Tämän johdosta olisi tärkeää, ettei mitään uskonnollista yhteisöä, joka haluaa pyrkiä eettisesti hyväksyttävin keinoin yhteishyvään, suljettaisi keskustelujen ulkopuolelle.

Aina maailman uskontojen nk. parlamentin ensimmäiseen kokoukseen saakka 1893 kristillisten kirkkojen piirissä vallitsi pidättyväisyys tai voimakas kilpailuasetelma suhteessa muihin uskontoihin. Vähitellen alettiin kuitenkin huomata myös yhteisiä uskonelämän piirteitä ja yhteisiä moraalisia käsityksiä eri uskonnoissa eikä vain eroavaisuuksia. Vuonna 1948 Amsterdamissa perustettu Kirkkojen maailmanneuvosto on niiden kirkkojen yhteistyöelin, jotka tunnustautuvat kolminaisuusoppiin. Ekumeenisella yhteistyöllä tarkoitetaan kristillisten kirkkojen dialogia ja kanssakäymistä. Ekumenia rajautuu näin kristinuskon piiriin.

Hans Küng haluaa laajentaa ekumenian käsitettä ja katsoo, että ekumenialla on kaksi tasoa. Hän korostaa ekumeniakäsitteen alkuperäismerkitystä ”asuttu maailma”. Ensimmäisellä tasolla ekumenialla tarkoitetaan hänen mukaansa kristillisten kirkkojen vuorovaikutusta, mutta toinen taso on laajempi. Se kattaa

maailman eri uskonnot. Küngin mukaan voimme puhua pienestä ja suuresta so. laajasta ekumeniasta.

Josef van Essin kanssa kirjoittamansa kirjan *Islam* (1984) esipuheessa Küng kuvaa uskontojen välisen vuoropuhelun edistymistä 1980-luvulta alkaen. ”Uskontojen välisen dialogin kehityksessä olemme suunnilleen samassa vaiheessa kuin kirkkojen välinen dialogi 50 vuotta sitten.” (s.9) Vaikka Küng toteaaakin edistyksen olevan hidasta, hän kuitenkin antaa tulevaisuudesta optimistisen kuvan (s.10): ”Huolimatta kaikista niistä ilmeisistä esteistä ja vaikeuksista näyttää siltä, että ensimmäistä kertaa maailmanhistoriassa olemme lähestymässä hitaasti ekumeenisen tietoisuuden heräämistä ja vakavan uskontojen välisen dialogin alkua johtavien asiantuntijoiden ja laajemman piirin tasolla.”

Huomioiden ne uhkakuvat, joiden vallassa maailmamme elää Küng jatkaa: ” Kenties tämä on kaikkein tärkein ilmiö 1900-luvulla, jolla mahdollisesti on vaikutusta 2000-lukuun – jos ihmiskunta tulee sen elämään. Tämän johdosta *Oikumene* – käsitettä ei tulisi ymmärtää liian kapeasti, seurakuntakeskeisesti. Sitä ei pitäisi pelkistää koskemaan vain kristillisiä kirkkoja, sen tulisi kattaa suurten uskontojen yhteisö, jos *Oikumene* ymmärretään kokonaisuena ”asuttuna maailmana”. (s.10)

Uskontojen väliselle dialogille on merkityksellistä, miten käsite ”uskonto” määritellään. Küng viittaa tässä vertailevan uskontotieteen suurten oppineiden kuten Rudolf Otton, Friedrich Heilerin, Mircea Eliaden ja Gustav Menschingin määritelmiin. Tämän tradition mukaan uskonnolla on aina tekemistä ”pyhän kohtaaminen” kanssa (*Begegnung mit dem Heiligen*). Sillä on tekemistä yksilön kokemuksen ja sen sosiaalisen perinteen kanssa, jolla ihminen määrittää oman elämännäkemyksensä. (s.13)

Tällä kohdin on tärkeää huomioida, että Küngin näkemys uskonnosta on kaukana hänen taannoisista intresseistään, kun hän valmisteli väitöskirjaansa Karl Barthin

vanhurskauttamisopista vuonna 1957. Hän toteaa, että Barthin teologinen ja usein ulkopuolisille käsittämätön kieli vaikutti reformoidun teologian eristymiseen laajemmasta uskontoa koskevasta keskustelusta. Väitöskirjan valmistamisajan merkittävä havainto oli ollut se, että Barthin vanhurskauttamisoppi ei ollut vastoin katolisen kirkon perusnäkömääksiä.

Tuolloinkaan Küng ei kuitenkaan kieltänyt sitä, että Barthin teologia loi toisen maailmansodan jälkeen ristiriitoja tutkijoiden välille, jotka tarkastelivat uskontoja historiallisesta perspektiivistä. Nyt Küng toteaa, perustellessaan omaa uutta ekumeenista käsitystään, ettei edellä mainitut ristiriidat ja vastakohtaisuudet olisi olleet tarpeen.

Suomen ekumeenisen keskustelun kannalta on merkittävää, että Küngin näkemystä reformoidun ja katolisen kirkon vanhurskauttamisopista ei otettu esille näkyvästi, kun luterilaiset ja katoliset ryhtyivät 1990-luvulla keskustelemaan vanhurskauttamisoppiensa suhteesta. Olihan Küngin urauurtavassa väitöskirjassa tekemästä selvityksestä 1957 kulunut jo puoli vuosisataa, kun luterilaiset ja katoliset julkaisivat yhteisen julistuksensa vanhurskauttamisopista 31.10.1999 Augsburgissa. Haluttiinko tällä ilmaista, että luterilaiset tällä hetkellä ovat lähempänä katolista kuin reformoitua kirkkoa? Vai oliko kyseessä katolisten mielestä vain henkilö, *persona non grata*, jonka vaikutuksesta protestanttisen vanhurskauttamisopin tutkimukseen haluttiin vaieta?

Kohden globaalia etiikkaa

Seuraava suuri askel, käännekohta tai – kuten hän itse sanoo ”paradigman muutos” – saavutettiin 1990 –luvun alussa, kun hän muotoili ajatuksensa globaalista etiikasta. Siinä yhdistyvät uskontojen dialoginen kohtaaminen ja eettisen vastuullisuuden välttämättömyys myös sosiaalisissa ja ekonomisissa kysymyksissä. Ohjelmallisesti Küng esitti ajatuksensa kirjassaan *Projekt Weltethos* (1990, 226) Se kirjoitettiin

ajankohtana, jolloin Itä-Euroopassa tapahtuivat suuret poliittiset muutokset. Kommunismin romahdus päätti kylmän sodan kauden ja jätti tilalle tietynlaisen arvotyhjiön. Monet kysyivät, mitä tulee tilalle.

Eräänlainen vastaus tähän kysymykseen tuli vuonna 1993, kun Samuel Huntington julkaisi *Foreign Affairs* – lehdessä (Vol.72, N:o 6) artikkelin otsikolla ”Clash of Civilizations?”, ”Kulttuurien yhteentörmäys”. Se käänsi katseet poliittisista erimielisyyksistä kulttuurisiin eroihin. Huntington esitti, että maailman kulttuurit ovat niin erilaisia ja perustuvat niin erilaisiin arvoihin, että ne ovat sellaisella törmäyskurssilla, joka vaarantaa maailmanrauhaa. Vaikka hänen analyysiansa maailman uskonnoista on myöhemmin arvosteltu liian yksioikoisena, tärkeää kirjoituksessa oli uskontojen merkityksen korostuminen kulttuurien arvomaailmaa muovaavina tekijöinä.

Uskontodialogin kannalta tärkeää oli, että Huntington korostaa uskontojen merkitystä kulttuurien arvomuistina. Jos uskonnot kerran historian kuluessa luovat arvopohjaa, niiden tulisi myös olla vastuullisia siitä, miten näitä arvoja käytännössä toteutetaan. (Küng, *Weltethos für Weltpolitik und Weltwirtschaft*, München 1997,161) Islamin taholta kysyttiin, onko Huntingtonin näkemys johtamassa Islamin ja länsimaisen ajattelun yhteentörmäykseen. Kairon yliopistosta professori Hassan Hanafi kirjoitti vuonna 1995: ”Me Muslimit kuitenkin kysymme: Miksi Islamista tehdään kommunismin romahduksen jälkeen sen tilalle vihollinen? Miksi länsi kääntyy Islamia vastaan ja aiheuttaa pahimman kansanmurhan Holokaustin jälkeen Bosniassa, Tshetseniassa? Miksi länsi tukee islamilaisen maailman diktaattoreita kansojen omaa tahtoa vastaan, sellaisena kun sitä edustavat islamilaiset liikkeet, fundamentalistit mukaan luettuina?” (*Vastuun aika* 1997, 258.)

Vaikka Arabikevään 2011 aikaansaamat muutokset ja siihen liittyvä liikehdintä eivät ole loppuneet, voimme nyt nähdä, miten tärkeää olisi ollut paneutua vuoropuheluun islamilaisen maailman kanssa jo kaksikymmentä vuotta sitten. Tälle olisi antanut hyvän pohjan Maailman Uskontojen Parlamentin globaalin etiikan julistus vuodelta

1993, jonka Hans Küng yhdessä kansainvälisen työryhmän kanssa kirjoitti. (*Elämää säilyttävät arvot* 1994).

Siinä esitettiin mm. neljä periaatetta, joiden ajankohtaisella sovelluksella olisi kenties ollut mahdollista ehkäistä tai lieventää niitä kriisejä ja väärinkäytöksiä, joiden seurauksista nyt kärsitään. Ne ovat ohjeita, jotka pitkälti ovat löydettävissä kaikista suurista maailmanuskonnoista ja joista tunnistaa positiivisesti muotoillut dekalogin toisen taulun käskyt: 1. Elämän kunnioittaminen myös väkivaltaa välttämällä 2. Sitoutuminen oikeudenmukaiseen taloudelliseen toimintaan luopumalla voiton maksimoinnin ideologiasta. 3. Totuudellisuuteen ja suvaitsevaisuuteen sitoutumalla. 4. Toteuttamalla naisen ja miehen tasa-arvoista kumppanuutta kulttuurin eri osa-alueilla. Keskeistä ja em. periaatteet yhdistävää on kultaisen säännön korostaminen: ”Kaiken minkä tahdotte ihmisten teille tekevän, tehkää heille.”

Kaiken tavoitteena on uuden, eettisesti vastuullisen tietoisuuden syntyminen eikä minkään uuden opin julistus. Esitetyt periaatteet voivat palvella testeinä ihanteina, joiden yksinkertaisessa muotoilussa palataan moraalimme peruskysymyksiin: mitä olemme lähimmäisellemme; mitä itse voimme olla vastuukykyisinä yksilöinä, vastuunkantajina?

Mikä globaalin etiikan tai maailmanneetoksen vaikutus kulttuurin eri alueilla tulee olemaan maailmanjärjestyksemme, riippunee siitä, millä aikaperspektiivillä tarkastelemme asioita. Myös se mitkä asiat osaamme yhdistää sen arvoihin, vaikuttaa siihen, huomaammeko edistystä – huomaammeko, että laiva liikkuu.

I kuista Edeniä etsimässä. Näkemys rakastumisesta Heidi Pyykkönen

Arkielämää leimaavat pettymykset. Päiviämme pyörittävät ympäriltämme tulevat vaateet ja tarpeet, joiden täyttäminen on ensisijaisen tärkeää. Teemme koulutoitamme, tottelemme pomoamme, järjestämme sukujuhlia, kastelemme naapureiden kasveja, on puolisoamme ja lastemme harrastuksia ja suunnitelmia ja appiperheen mökillä odottaa puusavotta. Aikataulutamme elämämme muiden mukaan, ehtimättä oikein koskaan pohtia, haluammeko näitä asioita todella. Milloin koittaa minun vuoroni tehdä mitä minä haluan?

Vaatimuksista kasautuu niskaamme rinka, jonka taskut onnistumme tyhjentämään vain suorituksilla; mikäli emme tee niin saamme osaksemme haukut ja tympääntyneet huokailut. Se, mitä todella tahdomme, katoaa, koska emme koskaan pääse toteuttamaan sitä. Toiveemme alkavat elää omaa elämäänsä, huomaamme ajatuksiemme karkaavan etsimään pakopaikkaa jostain aivan toisesta ympäristöstä, missä olemme nyt. Emme ole varmoja enää mistään. Kynnistymisen nihkeä käärme kääriytyy kaulojemme ympärille, ja haemme siitä lohdutusta. Puolisomme toiveet ja halut eivät koskaan asetu yksin omiemme kanssa, aina on jotain mikä, tulee väliinne ja niin päästätte sen kotiinne, vuoteeseen, sisimpäänne. Tätä on pettymys: pakeneva haavekuva jostain itsellemme olennaisemmasta, jonka vastapainona elämme arkeamme, jossa kukaan ei ymmärrä tai kuule meitä.

Täytymme äärilemme kaikesta epäolennaisesta, jonka toimittaminen ei palvele meitä, ja kuin sateenkaaren pää vapautus karkaa käsistämme juuri, kun koemme saapuvamme sen äärelle. Tämä tila jatkuu vuosia ja taas vuosia, jotka ovat oikeastaan selviämistä, raahautumista eteenpäin, kohti jotain sumuista määränpäättä, joka on

itsellemme vieras. Tämän pimeyttä ja katkeruutta aiheuttavan epäselkotilan lopulta päättää, ei enempää eikä vähempää kuin rakastuminen. Tämän väitteen esittää italialainen filosofi ja kirjailija **Francesco Alberoni** kirjassaan *Rakastuminen*. Tuo tunne on varmasti miltei jokaiselle tuttu jostain elämänvaiheesta. Tuo pakottava voima, joka häikäisee meidät täysin tuoden samalla mukanaan todellisuuteen suuren pelon; jokin meidän ulkopuolellamme on itseämme voimakkaampi ja hallitsevampi. Olemme sen ihanuuden ja kauheuden uhreja, alamaisia. Emme voi kuin toivoa sen olevan meille armollinen. ”Rakastuminen vie meidät korkeamman elämän sfääreihin, joissa voi saada kaiken tai menettää kaiken” Alberoni tiivistää. Meille avautuvat kaikki tuohon saakka uinuksissa olleet aistit. Meidän osaksemme laskeutuu valtakunta, voima ja kunnia, joka tanssii veitsenterällä, alati herkkänä lipeämään ja syöksymään tuhoonsa. Kun arkielämässä taisteluun käyvät rauha ja pettymys, rakastuminen päinvastoin tuo meidät kahden oven eteen, joiden takaa paljastuu paratiisi tai helvetti, mutta vain toinen ovista avautuu.

Eden

”Ja hän karkoitti ihmisen ja asetti Edenin paratiisiin itäpuolelle kerubit ynnä välkkyvän, leimuavan miekan vartioitsemaan elämän puun tietä”. Tämän kuvaelman löydämme luomiskertomuksesta, mutta kuinka se kuvaa rakastumista? Miten rakastuminen eroaa rakkaudesta?

Kun ihminen rakastuu, hän palaa kerran karkotetusta Edenistä takaisin sen porteille, kiskaisee tulisena hehkuvan miekan enkelin käsistä ja valtaa puutarhan takaisin itselleen. Hän kulkee rakastettunsa kanssa sen hedelmiä pursuilevissa laaksoissa ja ammentaa nektaria sen lähteistä.

Rakastuneen toiminta muuttuu päämääräsuuntautuneeksi, epäolennainen ja olennainen tekevät jaon. Olennaisuuden jalustalta tulevat käskyt, joiden ainoa tehtävä on onnistua saavuttamaan rakastettu itselleen ja jotenkin saada hänet vielä jonkin

ihmeen kautta rakastamaan minua. Kaikesta muusta tulee yhdentekevää. Viiden tähden ravintolaillallinen menettää makunsa ja merkityksensä, mikäli se täytyy aterioida yksin. Rakastettumme vuoksi olemme valmiita luopumaan omasta mukavuudestamme ja voimavaroistamme, matkaamaan pitkiä ja vaivalloisia matkoja. Me siedämme nälkää ja väsymystä, teemme kaikkea mitä koskaan arkielämässämme emme ottaisi vastaan, sillä nuo koettelemukset ovat epäolennaisia. Olennaista on vain rakastettumme ja aika, jonka hänen kanssaan saamme viettää.

Arjessa, jossa valtaosan ajasta vietämme, vallitsee vastavuoroisuuden periaate. Mikäli annamme jollekin jotain, meille syntyy tarve vastineeseen, haluamme jotain itsellemme ja vieläpä mieluusti jotain samanarvoista. Rakastunut taas ei penää lahjoja itselleen. Hän jakelee niitä rakastetulleen täysin spontaanisti ja usein. Kaikki mikä muistuttaa rakkaasta muuttuu lahjaksi. Kaikki missä näemme kauneutta, halutaan antaa ja jokainen rakastetun toive tahdotaan täyttää. Symbolisesti lahjananto on itsensä antamista rakastetulle: ”Olen sinun, kokonaan.”

Vaikka rakastuneet luovuttavatkin toisilleen näitä lahjoja vastavuoroisesti, niitä ei odoteta takaisin. Velka ei kasva, sillä riittävää on, että toinen saa lahjasta iloa ja antaa sille arvoa. Olennaista on toisen onni.

Rakel Liehu kirjoittaa teoksessaan ”Liian lähellä, liian äkkiä”:

”Vanha merenkävijä, aaltojenvihreää loistoa sydämestään rakastanut, osti hedelmiä tuovasta rahtilaivasta simpukan, kääri kymmeniin silkkipapereihin, lähetti talviselle pöydälleni. ”Tämä on Cassis”, hän kirjoitti jo vapisevalla, maailmoja syleilevällä käsialallaan, ”Intian valtameren koralliriutoista irrotettu.” Ja vielä hän kirjoitti, tuskaansa ja ikäväänsä salaamatta: ”Se ei ole vaeltajasimpukka.”

Otin sen lempeän viileyden käsiini: se oli oranssinkuultoinen, hohtava ja siro kuin lapsikuninkaan kruunu, oudosti satutettuna otin sen käsiini.

Äkkiä oli kuin olisi ollut kevät, kaikkialla kaupungissa kumisivat kymmenet kirkonkellot ja minä olin lapsi ja painoin samanlaista simpukkaa korvalleni ja joku

sanoi: Kuuntele, sinun aivosi siellä soivat... Ja ensi kertaa minä kuulin etsimisen äänen, omien aivojeni syvän huminan, minä kuuntelin ja kuuntelin...

Varoen, hiljaisena painan sen korvalleni.”

Kun rakastettu ottaa lahjamme vastaan ja verhoutuu siihen, ne muuttuvat osaksi häntä. Kuvitelkaamme, että annamme hänelle medaljongin, jonka tämä kietoo kaulaansa ja kulkee sitä ylpeästi esitellen: ”Olen sinun”. Hetkeä myöhemmin riitaannutte raivoisasti. Hän poistuu dramaattisesti sadatellen päivää, jona kohtasitte, tarkoittamatta sanoistaan ainoatakaan. Ahdistumme ja vaikeroimme pohtien, onko tämä loppumme, sillä sellainen se todella olisi. Muutamien hetkien kuluttua rakastettumme palaa kasvot anteeksianelun punaa ja katumusta täynnä. Kaulakoru hänen kaulassaan huokaa ”Rakastan sinua edelleen”.

Tuo esine ei ole vain lahja. Se astuu estradille ilmoittaen, että olen kokonaisuudessani sinun. Esineessä ruumiillistuu olevainen, joka poistaa pelkomme ja hetkellisen vihan sanoen rakkaalle kyllä.

Vasta kun rakastavaiset ryhtyvät pitämään kirjaa lahjoistaan – saamistaan ja antamistaan on rakastumisen leimuava miekka sammumassa eikä sen lämpö ei enää polta käsiämme. Edenin vehreyttä tulvahteleva tuoksu on enää muisto vain. Rakastumisen syvintä tematiikkaa on yritys tavoittaa jotain olennaisinta meissä itsessämme. Jotain mikä on aidointa, välittömintä, todellisinta. Tähän pyrkimykseen pyritään pääsemään kumppanin kautta – keskusteluissa, kohtaamisissa, joissa molemmat hakevat ymmärrystä, hyväksymistä ja arvonantoa, vapautusta menneisyyden painolastista, jonka kuorma uuvutti meidät kerran. Pelastus todella on näiden kahden käsissä, mikäli he vain puhuvat toisilleen totta. Se on ainoa, joka tekee taakse jääneen uhkakuvattomaksi, poistaa siitä pimeyden. ”Totuus voi vapauttaa” paljastamalla itsensä kokonaan alastomaksi. Jokaista kuristavaa sopukkaa myöden rakastavaiset muokkaavat menneisyytensä vaarattomaksi.

Mikään arkielämän kokemus ei ole edellisen kaltainen. Voimme puhua tuntemattomille koko elämämme auki, mutta se on hyödytöntä, sillä heillä ei ole meihin mitään valtaa. Tämä harvinaislaatuinen tilanne on mahdollinen, koska pelko mennyttä kohtaan lakkaa. Totuuden paljastaminen sille, joka tuo elämäämme merkityksen, antaa meille avaimen vapautukseen siitä vanhasta, mitä olemme kerran olleet. Sen avulla voimme uudistua täysin.

Puolisomme on täydellinen. Ongelmia eivät tuota hänen sairautensa ja vaivansa, eivät hänen heikkoutensa ja vikansa. Rakastamme niistä jokaista, yksikään kohta ei jää suudelmitta. Ei hänen haavansa, ihonsa, edes hänen sisäelimensä. Hänen sielunsa sisin lepää hellässä otteessamme. Jokaisen menneen muiston ja tunteen, kohdistuivatpa ne kehen tahansa, vanhempiin, lapsuuden leluihin, me otamme vastaan syleillen, sillä ne ovat arvokkaita ja olennaisia. Tässä toteutuu transsubstantaatio, *olemuksen muuttuminen*. Mikään puolisossamme ei ole tylsää tai banaalia, kaikki hänessä on hyväksytty ja liitetty rakkauden kieleen ja siksi ne täyttyvät arvolla.

Meidän tulee muistaa myös, että rakastuminen on myös sen itsensä vastustamista. Taistelua, koettelemista ja etäännyttämistä. Emme haluaisi, että jollain on määräysvalta itsemme ylitse. Myös tämä on tuotava suhteessa ilmi, myönnettävä, voitettava ja lopulta annettava anteeksi. Vaikkemme kykene olemaan erossa rakastetustamme, niin sisintämme raastaa ristiriita; haluaisimme selvitä ilman häntä. Me asetamme rakkaudellemme kokeita, joilla testaamme sen kestävyyttä. Haluamme nähdä ja tietää, kuinka mustasukkainen hän onkaan. Vaadimme vakuuden, ettei mikään ole suurempaa kuin rakkautemme. Tähän aiheeseen palaamme vielä myöhemmin, kun pohdimme Jumalan ja Aabrahamin välistä suhdetta.

Kuten toin jo edellä ilmi, rakastuminen on myös taistelua omaa olemistaan vastaan, sillä rakastuminen tuo meihin haavoittuneen kohdan. Välillä ilon ja autuuden tilalla vallitseekin vain tuska. Rakel Liehu kuvaa sitä raastavasti teoksessaan ”Liian lähellä, liian äkkiä”:

*Tuulelta on leikattu siivet,
virta ei soi.*

*Katson tyhjälle, pimeälle ulapalle,
ymmärrän:*

*et ole tulipatsas, et tuulihenki.
Olet avohaava minun*

sydämessäni.

Koskaan en halua sen parantuvan.

Karkotus paratiisista

Islamilais-persialaisessa Iblis-legendassa Iblis, joka edustaa meille tutummin Saatanaa, kapinoi Jumalaa vastaan, koska tämä loi ihmisen. Ei riittänyt, että ihminen tuli Ibliksen ja Jumalan väliin, vaan Jumala vaati Saatanaa vielä rakastamaan uutta luomustaan. Se oli liikaa, ja Iblis totesi, ettei hän voi koskaan tehdä niin, sillä rakastaa yksin Jumalaa, eikä voi hyväksyä Jumalan rakkautta ihmiseen.

Saatana rakasti Jumalaa niin paljon, että hänen oli parempi menettää rakkaus kokonaan kuin jakaa se. Saatana koki Jumalan tehneen petoksen luomalla kolmannen osapuolen. Sen tähden Saatana piinaa maailmassa ihmistä. Inhokkiaan, jota hän ei toivonut eikä pyytänyt. Ihminen on vastenmielinen otus, joka vei häneltä sen ainoan asian, joka merkitsi hänelle kaikkea. Rakkaus, joka oli jakamaton, ehdoton ja mustavalkea, johti lopulta Saatanan pois Jumalan luota ikuiseen pimeään.

Ihminen voi rakastaa useita ihmisiä samanaikaisesti. Vanhempiaan, sukulaisiaan, lapsiaan. Nämä tuntemukset kulkevat rintarinnan kieltämättä toisiaan. Miehellä ja naisella voi kummallakin olla samanaikaisesti useampi henkilö, jota rakastaa. Tätä voidaan pitää sääntönä, joka pätee alati. Rakastuminen kahteen eri ihmiseen samanaikaisesti on kuitenkin mahdotonta.

Kuvitellaan että kaksi ihmistä, jotka ovat molemmat tahoillaan naimisissa, rakastuvat toisiinsa. Heillä on molemmilla lapsia liitoistaan, mutta kumpikaan ei sekoita tunteissaan lapsia uuteen puolisoehdokkaaseen. Vanha aviopuoliso taas, jonka kanssa historia voi olla pitkäkin, mutta väljähtänyt, häviää mielestä. Hänet voi kyllä korvata, häntä ilman voi elää, sillä hän ei enää sovi tulevaisuuteen. Lapset sen sijaan mahtuvat. Lapset voidaan sisällyttää uuteen rakkauteen. Tuo kumppani, mahdollisesti lasten toinen vanhempi, ei enää muodostakaan minuuden ydintä ja se on vain hyväksyttävä. Tässä kohden tulee huomioida, ettei pitkään onnellisesti yhdessä olleiden parien tarvitse huolestua siitä, että rakastuminen veisi oman kumppanin toisaalle. Se ei nimittäin odota yllättäen oven takana vaan se vaatii olosuhteet, joissa kehittyä. Pariskunnat, joilla yhä on yhteys ja halu olla yhdessä, siis rakkautta suhteessaan, eivät rakastu toisaalle. Korkeintaan ihastuvat hetkellisesti toisiin ihmisiin.

Rakastuminen on noiden kahden aikuisen välinen. Lapset tuodaan esille myöhemmin, etsiväthän rakastuneet kumppania itselleen eivätkä jälkipolvelleen. Uuden kumppanin lapset saavat tästä rakkaudesta osansa siten, että he ovat osa rakastettua. Tämä sitoo heidät täydellisyyteen. Mikäli arki on hektistä ja yhä täynnä vaateita, rakastuneille saattaa syntyä tarve paeta. Heille syntyy tarve vapautua jokaisesta aikaisemmin hallinneesta pakosta ja saada aikaa ja rauhaa vakiinnuttaa uusi suhde. Saada takaisin se minkä kerran on menettänyt.

Tämä edellä kuvattu tapahtuma polttaa kaiken aikaisemmin meihin vaikuttaneen. Esteet, kahleet, rakentamamme suojauksen ja kotiemme seinät. Murtuvan padon lailla se hukuttaa menneen alleen muuttaen vanhan uudeksi, järjestäen ympäristön suhteet täysin toiselle tolalle. Se näyttää suunnan, johon rakastunut kohdistaa katseensa käyttäen siihen kaiken energiansa ja tahdonvoimansa, mahtamatta asialle itse mitään. On mahdotonta, että rakastumisen prosessi olisi käymässä samanaikaisesti kahteen suuntaan, tarkemmin sanottuna kahteen henkilöön, sillä se repisi kokijansa hajalle.

Saatana ei kestänyt Jumalan ja tämän rakkauden jakamista, mutta kolmas osapuoli voi kuitenkin olla haluttu. Miten käy, kun molemmat haluavat sellaisen lapsen muodossa?

Alberoni on varma, että silloin rakastuminen tulee päätökseensä ja sen myöntäminen voi olla puolisoille raskasta. Vanha kansanviisaus koittaa lohduttaa tilannetta sanomalla lapsen lujittavan rakkautta tai antamalla siihen jopa lääkkeen. Menneeseen ei kuitenkaan enää ole paluuta. Edenin portti on sulkeutunut ja miekan sijaan rakastuneiden syliin on laskettu kapalo, pieni rakastumisesta syntynyt ihme, josta tulee vanhemmilleen uusi rakkauden kohde. Molemmat vanhemmista rakastuvat nyyttiin ja jatkossa heidän olemassaoloaan määrittää aina tuo kolmas. Toisilleen puoliset lakkaavat edustamasta jumalaa, sillä heillä on uusi, heidän ulkopuoleltaan saapunut hallitsija, jonka etuja molemmat palvelevat luopuen omista tarpeistaan ja egoistisista vaateista. Mikäli he riitaantuvat toistensa kanssa, he voivat kääntyä uuden tulokkaan puoleen ja paeta häneen.

Lapsi muuttaa vanhan järjestelmän kelvottomaksi ja uuden on korvattava se. Äidille tämä miltei aina merkitsee uutta totaalista rakastumista, sillä koko hänen huomionsa ja kiinnostuksensa kohdistuu lapsen tarpeiden täyttämiseen. Hänen pelkonsa ja huolensa ovat yksin vauvan ympäröimiä. Alberoni kuvaa tilanteen mahdollista vaikeutta isälle seuraavasti: ”Ennen Oidipus-kompleksia perhenäyttämöä hallitsee laios-kompleksi, isän kateus lastaan kohtaan tai paremminkin äiti-lapsi-paria kohtaan, joka korvaa absoluuttisena parina sen, joka oli muodostunut miehestä ja naisesta.” Vanhempien liitto voi todella lapsen myötä vahvistua, mutta rakastumista se ei palauta. Ainoastaan jokin ulkopuolinen vanhemmat toisistaan erottava voima kykenisi säilyttämään rakastumisen, mutta tämä on paradoksi itsessään, sillä erossa olemisen ei mahdollista rakastumisen toteutumista. Tällainen tarina esiintyy **Anilda Ibrahim**in kirjassa ”Punainen morsian”, jossa kommunismin valtaama Albania muuttuu suljetuksi valtioksi. Neuvostoliittoon töihin muuttaneet albaanit palautetaan takaisin kotimaahansa, ja heidän on jätettävä taaksensa kaikki Neuvostoliittoon kuuluva, ihmisineen kaikkineen. Romaanin toisen päähenkilön Saban eno joutuu

jättämään vaimonsa sekä pienen, vastasyntyneen poikansa. Kotonaan hän ei pysty kuukausiin muuta kuin makaamaan flegmaattisena sängyllä. Luopuminen on liian suurta. Rakastuminen jatkuu, mutta tuskallisena ja voimattomana. Helvetin puoleinen ovi avautuu, eikä sen uhriksi joutunut voi muuta kuin loputtomasti ajatella sitä mitä on menettänyt: kaiken.

Ei

Jotkut kieltäytyvät rakkaudesta säilyttäen vain rakastumisen muiston itsessään. ”Olipa kerran merihirviö, joka vietti veden välkkeitä katselemaan eksyneitä nuoria neitoja. Tämä upea sähköväsuumuinen tritoni lumosi uhrinsa liikehtimällä laineiden pinnalla, houkutellen heidät rannalle ja imaisten heidät sen jälkeen ikuisiksi ajoiksi valtameren syvyyksiin. Kun se eräänä päivänä oli tällä tavoin ryöstänyt kauniin Agneksen, joka oli antautunut ruumiineen ja sieluineen sen syleilyyn, ja oli juuri vetämässä tyttöä kohti turmiollista kohtaloa, tritoni joutui vuorostaan hämmennyksiin nuoren neidon rakastuneesta katseesta, joka oli täynnä luottamusta. Sydän pakahtuen, noiden puhtaiden silmien nujertamana, tritoni jähmettyi ja aaltojen liike sen mukana. Kuinka se tämän jälkeen pystyisi murskaamaan tuon viattoman, joka oli vastikään saanut sen sisällä heräämään rakkauden ennen kokemattoman tunteen? Se oli vain tritoni. Koska tytön vietteleminen merkitsi tämän tuhoamista, koska oman demoniluonnon paljastaminen olisi kenties vienyt neidolta järjen ja viimeiseksi, koska tämä rakkaus ei ollut enempää eikä vähempää kuin mahdoton, tritoni vei neidon takaisin tämän omaan maailmaan ja laski hänet hiekalle koko sydämensä, koko epätoivonsa kera. Se oli hylännyt rakkautensa rakkaudesta, kadottanut sen rakastuessaan päättömästi. Sitten tritoni syöksyi takaisin mylvivään mereen. Yksin, mutta ikään kuin kahdeksi repeytyneenä. Sirpaleina, mutta tästä uskomattomasta uhrista suunnattomaksi kasvaneena. Ja sen kyynelten suola sekoittui meren suolaisuuteen, sen sydäimestä kaikuvat huudot hukkuivat aaltojen pauhuun.”

Äskeinen tarina löytyy **Aude Lancelinin** ja **Marie Lemonnierin** teoksesta *Filosofit ja rakkaus*. Tarina johdattaa meidät rakkaudesta kieltäytyjien maailmaan. Historian lehvien tunnetuimpia rakkaudesta kieltäytyjiä on tanskalainen filosofi **Sören Kierkegaard**. 25-vuotiaana hän näki tytön, johon rakastui välittömästi. Tyttö, nimeltään Regine, oli tuolloin neljätoistavuotias, ja Sören liehitteli neitoa parin vuoden ajan erilaisilla lahjoilla ja kirjeillä. Kun tyttö oli 16-vuotias, Kierkegaard kihlasi hänet, mutta tunsu samalla tehneensä virheen. Tästä huolimatta hän jatkoi tytön liehittämistä, kuten seuraavasta Reginelle osoitetusta kirjekatkelmasta huomaamme: ”Jos minun olisi esitettävä toive, tiedän myös hyvin, mikä se olisi; ja jos minun olisi esitettävä seitsemän toivetta, ei minulla sittenkään olisi kuin yksi ainut, jonka toistaisin riemumielin seitsemän kertaa – vaikka tietäisinkin sen käyneen toteen heti ensimmäisellä. Tuo toive on myös syvin vakaumukseni: ei kuolema eikä elämä, eivät enkelit, prinssit tai maailman mahtavat, ei nykyhetki eikä tulevaisuus, ei intomieli eikä syvämielisyys, ei liioin yksikään toinen olento saa minua sinusta erottaa eikä sinua minusta.” Näistä sanoista huolimatta hän lopulta kuitenkin päätyi purkamaan kihlauksen yksitoista kuukautta kosinnan jälkeen. Regine uhkasi surmata itsensä ja tytön perhe rukoili, että filosofi muuttaisi mielensä, mutta tuloksetta. Tästä toivuttuaan parin vuoden kuluttua tyttö kihlautui toisaalle.

Rakastuminen jäi kuitenkin Kierkegaardille pakkomielteeksi, josta hän ei koskaan elämässään ilmeisesti edes tahtonut toipua. Kymmenen vuotta myöhemmin hän kirjoitti Reginen kihlanteelle miehelle, kuinka ”[t]ässä elämässä hän kuuluu teille; historian lehdillä hän tulee kulkemaan minun rinnallani.” ja lähetti kirjeen entiselle kihlatulleen. Kirje palautettiin filosofille avaamattomana.

Kierkegaard ei koskaan valinnut rakkautta, hän valitsi ainaisen rakastumisen. Rakastumisen kypsyminen rakkaudeksi jäi kesken. Todellisuus jämähti kukkaseksi, keskeneräiseksi hedelmäksi. Raakileeksi, joka edusti mahdollisuutta, haavekuvaa ja siten mielikuvissa täydellisyyttä. Todellista arkea ei kuitenkaan jaettu, ei sen iloja, suruja eikä pettymyksiä, eikä näin ollen todellista rakastamistakaan.

Onnellisina loppuun saakka?

Rakastavaisten yhteinen hekuma, Eden, autuus joka tuntuu loppumattomalta ja jonka yltäkylläisyys ehtymättömältä, ei ole ikuinen. He eivät voi jäädä. Nämä kaksi eivät pysty tekemään paratiisista kotiaan, vaikka haluaisivatkin.

Rakastuminen, joka on rakkauden alkusiemen, voidaan nähdä siirtymävaiheena. Jostain liikkeelle lähtenyt on nyt saapunut jonkin uuden voiman äärelle. Se ei ole asettumista vaan menemistä jotain kohti. Rakastumisen ja rakkauden välillä on yhteys, jota parhaiten vertauskuvallisesti ilmentää Alberonin ajatus kukasta ja hedelmästä; ”Hedelmä syntyy kukasta, mutta hedelmä ei ole kukka. Kun hedelmä on, kukkaa ei enää ole.” Meidän ei ole mielekästä esittää kysymystä siitä, kumpi näistä kahdesta on hyödyllisempi, parempi tai kauniimpi. Niiden sekoittaminen on myös mahdotonta, sillä ne eivät ole sama asia. Rakastunut on tuo kauneuttaan ympärilleen levittävä kukka, joka ei välitä siitä onko kukaan sen kauneutta ihailemassa, se hehkuu silti. Oikeissa olosuhteissa tämä puolestaan kypsyy rakkauden hedelmäksi. Ihminen toimii ja ajattelee näissä kahdessa eri vaiheessa eri tavoin. Kerran Edenin nähtyään ja rakastumisen huuman koettuaan hänen on kuitenkin tullut aika palauttaa miekka enkelille ja ottaa vuorostaan arki syleilyyn.

”He elivät elämänsä onnellisina loppuun asti”- lauseella ei ole mitään tekemistä todellisuuden kanssa, mikäli uskomme Alberonia ja ainakin, jos pidämme rakastumisen hurmosta ainoana onnellisuuden mittarina. Arjessamme jäämme haaveilemaan syntyvaiheen hurmion perään, joka oli sekasortoinen ja intohimoinen, voimakkaiden tunteiden kirjoa täysi. Unohdamme, ettei psykoottisen rakastumistilan tulekaan kestää ikuisesti. Unohdamme, ettei se ollut yksin puhdasta ja kaunista. Rakastumisen olotilassa taas haluamme arjen rauhaa, seesteisyyttä, säilyvyyttä. Sitä, ettei se häiriintyisi ulkoisista vaikutteista, että se olisi talomme vankkumaton kivijalka. Nämä kaksi eivät kuitenkaan ole mahdollisia yhdessä, rakastumisen tunne ei ole mielellä hallittava asia, jota pystyisimme kontrolloimaan. Rakastuminen syntyy vasta kun olemme pitkään ja hartaasti kypsyttäneet sille suotuisan olosuhteen ja sen

koittaessa, se täyttää meidät kauttaaltaan. Se ei ole käsissämme, se ylittää vallitsevan todellisuuden ja pakottaa meidät muutokseen.

Alberonin näkemys ihmisen tarpeesta tämän poikkeustilan kontrolliin on tyyli: ”Monet ihmiset, miehet ja naiset, eivät saa rauhaa ennen kuin ovat muuttaneet rakkautensa loistavan olemuksen hallittavissa olevaksi, rajoitetuksi, määritetyksi, ennen kuin ovat muuttaneet sen kotieläimeksi. Tämän hinta on kuitenkin rakastumisen loppu ja hurmion häviäminen.”

Arki ja jännitys vääntävät kättään ihmismielessä. Me kaipaamme molempia kuitenkin koskaan tavoittamatta niitä yhdessä. Haluan kuitenkin uskoa, että ”he elivät elämänsä onnellisina”-lause ei ole mahdoton, joskin se edellyttää näiden kahden eri asian, rakastumisen ja rakkauden, molempien olotilojen ominaispiirteiden tunnistamista ja myöntämistä.

Rakastumisvaiheesta siirrytään arkisempaan rakastamiseen kokeen kautta. Me teemme niitä itsellemme, toiselle ja myös ulkopuolelta niitä meille asetetaan. Nämä kokeet ovat rakkauden säilymisen elinehto. Yksi tällaista koetta kuvaava teksti on Raamatun hämmentävä kertomus siitä, kuinka Jumala kääntää Abrahamia uhraamaan poikansa hänelle.

Jumala laskee palvelijansa hartioille hirvittävimmän taakan mitä vanhemmalle koskaan voidaan asettaa. Pyyntö on käsittämätön. Se on yksinkertaisesti liikaa. Tuollaisen käskyn antajan moraaliset arvot vaikuttavat olevan vääntyneen niin vinoon, ettei Hänen seuraajalleen jäisi kuin vain yksi oikea valinta: välittömästi lopettaa moisen hirmuhallitsijan palveleminen.

Mihin kaikkivoipa Jumala tarvitsee todisteen? Hän, jonka pitäisi olla perillä meidän jokaisesta todellisesta tunnustamme? Hän, joka on kaikin tavoin suurempi ja parempi. Eikö Hän muka tunne Abrahamin uskollisuutta ilman veritekoa? Tekoa, joka on piste, jolta ei ole paluuta.

Kertomuksessa Jumala vaatii palvelijaltaan sokeaa tottelemista, oikeuskäsitystä vastaan taistelevaa täydellistä luottoa. Jumala haluaa, että Abraham todistaa, kuinka pitkälle tämä on valmis menemään. Kuin rakastunut vaatii rakastajaltaan, että tämän on luovuttava kaikesta, mitään muuta hänellä ei saa olla kuin yksin hän.

Mutta tämä koe, jonka Jumala asettaa, ei olekaan vain yksipuolinen. Tässä tilanteessa myös Abraham on kokeen asettajana. Hän ei ole vain passiivinen toimija vaan hän toimii vastavuoroisesti. Vaatisiko Jumala todella Abrahamilta tätä uhria? Ei. Näin toimiva Jumala joutuisi sivuuttamaan asemansa rakkauden Jumalana, ja tilalla astuisi verenhimoisen tyranni.

Olennaista on se, että pyyntö, joka esitetään, on nimenomaan pyyntö, ei vaade. Se on allekirjoitettu, mutta ei lunastettu shekki. Abraham tekee vaikean päätöksen, ottaa poikansa ja rakennuttaa uhrialttarin, mutta viime hetkellä Jumala ilmoittaa, ettei hänen tarvitsekaan tehdä tekoa. Helpotus valtaa heidät molemmat. Kumpikin osapuolista läpäisee rakkauskokeen. Molemmat ovat saaneet todisteen; Jumala näkee, että palvelija on uskollinen ja valmis tottelemaan, palvelija puolestaan huomaa Jumalan olevan luottamuksen arvoinen. Alberoni kiteyttääkin: ”Rakkaus tulee mahdolliseksi vasta silloin, kun vastapuolen piste, jolta ei ole paluuta hyväksytään omaksi todelliseksi rajaksi, hyväksytään se omasta vapaasta tahdosta.”

Nyt on päästy yhteiseen totuuteen ja luottamukseen siitä, että molemminpuolisia rajoja kunnioitetaan eikä niitä vaadita rikottaviksi. Tämä paljastaa rakkauden sopimuskeskeisen luonteen, jolle olennaista on, että sääntöjä noudatetaan ja hyväksytään se tosiasia, ettei aivan kaikki ole mahdollista. Jälkikäteen tällaiset kerran haastavilta tuntuneet hetket muuttuvat kultareunaiseksi nostalgiaksi, helpoksi suoritukseksi.

Entä jos koe epäonnistuu? Se unohdetaan – aikanaan. Rakastuminen ei jatku eikä se luonnollisesti tule johtamaan rakkauteen. Unohdamme meille asetetut tai itse asettamamme kokeet, ja muistoihin jää yksin katkerahko ajatus siitä, ettei se toinen

rakastanutkaan tarpeeksi, rakastanutkaan todella. Saatamme joutua pettymään usein ennen kuin molemmat onnistuvat läpäisemään kokeet, kameli saa ahtauduttua neulansilmän lävitse, mutta matka on yrittämisen arvoinen. Stendhalia lainatakseni ”Rakkaus on aina ollut minulle kaikkein suurin asia, tai oikeastaan se ainut.”

Emme voi tavoittaa sitä, ennen kuin antaudumme rakastumiselle, tuolle kaiken muuttavalle hetkelliselle voimalle, joka on kerran päättyvä, joka on kuitenkin jotain, mikä avaa oven elävään elämään, Edeniin. Ja sen oven avaaminen on tie rakkautta, tie hyvää kohti.

Kirjallisuus

Alberoni, Fransesco: *Rakastuminen*. (Otava, 2001)

Angela, Alberto: *Rakkautta ja intohimoa Antiikin Roomassa*. (Art House, 2014)

Fromm, Eric: *Rakkaus ja henkinen kypsyys*. (Kirjayhtymä, 1956)

Ibrahimi, Anilda: *Punainen morsian*. (Tammi, 2012)

Lancelin, Aude, Lemonnier, Marie: *Filosofit ja rakkaus*. (Otava, 2011)

Lehtinen, Torsti: *Sören Kierkegaard*. (Arktinen banaani, 1990)

Liehu, Rakel: *Runot 1974 – 1997*. (WSOY, 2001)

Tammisalo, Otso: *Rakkauden evoluutio*. (Terra Cognita, 2005)

Kaikki tulevat tapaamiset.
Romaani yhden miehen sodasta.
Sami Liuhto

∞

Ensimmäisellä kerralla Pellinen ei nähnyt minua, hän näki vain vastaantulijan. Yleisen mielipiteen mukaan sitä ei lasketa kohtaamiseksi. Mutta minä näin hänet.

∞

Sitten hän tuli avaamaan ovea ja kerroin, että selkä on kipeänä, mihin Pellinen vastasi, että täällä on vähän istuimia. Sanoin, että me selviämme. Se oli polleasti sanottu ja annoin itsestäni Pelliselle väärän kuvan, että olisin sitä tyyppiä, joka menee läpi vaikka mistä. Hetken päästä Pellinen istui ja kuunteli, kun Lehto sanoi, että Jyrki-boy, tehdään sulle vähintään samanlainen kirja kuin Aronpurolla. Pellinen katsoi Lehtoa tarkasti. Olisi hauskaa, jos voisi lukea ihmisen ajatuksia, mitähän Pellinen tuolloin mielti. Minulla on aavistukseni. Keskustelen aavistuksistani vielä Pellisen kanssa.

∞

Etsin Pellistä Lehdon salongissa, tahdoin omistuskirjoituksen keltaiseen kirjaan. Se on lähtenyt, minulle sanotaan, vanha mies. Myöhemminkään meille ei tullut tavaksi kirjoittaa omistuksia, ehkä siksi, että siihen menisi paljon aikaa, vaikka oma tuotantoni on määrältään neljännes Pellisen tuotannosta. Mutta minä kirin. Pellinen kehuu, että vielä ohitan hänet.

∞

Pellinen istuu kahvilan pöydässä ja odotan, milloin hänen kuuluisa puheensa alkaa. Jo sitä ennen istuin viereisessä pöydässä, kun Pellinen puhui Kauppisen kanssa ja siihen tuli kustantaja selittämään, että Pellinen täällä puhuu. Sanoin Pelliselle, etten ymmärrä tuota puhetta puheesta. Pellinen vastasi, ettei tiedä, pitäisikö moisesta puhepuheesta loukkaantua.

∞

En minä aseta ketään elävää kirjailijaa Pellisen tasolle, kun Helinkin kuoli. Tämä on totuus. Aion kertoa vielä lisää totuuksia.

∞

Pellinen sanoi, että näyttää meille maalauksiaan. Mentiin Pelliselle. Siellä oli maalauksia ja flyyveli keskellä huonetta. Muutamia käsikirjoituksia. Hyllyssä Pellisen kirjoja. Sain muutaman ja yhden lainaksi mutten ole sitä palauttanut. En muista, mikä oli se lainattu kirja. Pellinen soitti flyygelia ja aloin videoida kesken soiton, mistä hitaudesta Pellinen minua moitti. Sitten lähdettiin Nuppulinnaan katsomaan lisää Pellisen maalauksia. Vaimo ajoi, Pellinen istui vieressä ja minä olin takapenkillä. Huonon kuuloni vuoksi en kuullut mitä edessä puhuttiin. Ajettiin Nelostietä ja sitten muita teitä. Nuppulinnassa oli iso varasto täynnä Pellisen maalauksia. Mulla on seittemänsataa maalausta, Pellinen ilmoitti. Videokuvasin. Takahuoneessa Pellinen näytti seitsemää loppuunkäytettyä sähkökirjoituskonetta. Maalauksissa oli kovat värit. Mä en tee yhtä työtä pitkään, Pellinen sanoi, tai jotain siihen suuntaan, se oli kuitenkin ajatuksena. Voin kuvitella, miten Pellisen nimi ja numero tulee näkyville puhelimeeni ja vastattuani hän ärjyy, etten mä noin sanonut.

Siinäähän ärjyy. Sitten Pellinen soittaa uudestaan ja sanoo, että me kehutaan toisiamme, että vähän tossa äsken ja niin edelleen. Niin se on. Paluumatkalla Nuppulinnasta keskustelu eteni etupenkillä enkä minä enää edes yrittänyt kuunnella. Jätettiin Pellinen Katajanokalle, hän oli menossa syömään siihen ravintolaansa. Katsoimme miten hän kulki, hän kulki hiljaa ja se oli vaikuttavaa.

∞

Pellinen sanoo olevansa nero ja se on totta. Kysyin Pelliseltä, mitä mieltä hän on siitä vanhasta käsityksestä, ettei nero tiedä olevansa nero, että Heikinheimo on sillä kannalla. Pellinen oli eri mieltä vanhan käsityksen ja Heikinheimon kanssa. Pellinen mainitsee usein olevansa nero.

∞

Pellinen soittaa ja sanoo, että hänellä on italialainen pöytä. Kysyn, että mitä. Pellinen vastaa, että hänellä on käsikirjoitus nimeltään Italialainen pöytä, joka kertoo paikasta, jossa on italialainen pöytä. Maisa lähettää sen sulle, Pellinen sanoo. Maisa lähettää. Tulostan Italialaisen pöydän ja alan lukea sitä, käsikirjoitusta. Kirjoitusvirheitä on, muita epäselvyyksiä, hauskoja pilkuttomuuksia, Pellinen laittaa pilkun ensimmäisen ja toisen asian väliin ja jättää sitten pilkuttamatta. Teksti on mykistävää. Se on niin mykistävää, että ei sitä ymmärrä minun lisäkseni juuri kukaan. Tavallaan tämä on masentavaa, mutta ei se ole masentavaa, sillä korkein taso on vain harvoille. Muistan mitä Kalervo Palsa sanoi: ”Moukilta iäti salassa.” Näin on. Luen Italialaisen pöydän ja sitten teksti, 126 liuskaa, käydään lävitse. Siihen menee kaksi tapaamista Starbucks-kahvilassa Akateemisen Kirjakaupan kyljessä. Kyselen, jaksatko sinä Pellinen vielä ja Pellinen sanoo jaksavansa. Hän on sellainen. Myöhemmin hän ärtyy, kun Facebook-päivityksessäni sanon, että Pellinen kirjoittaa kaksi kirjaa viikossa. Pellinen epäilee, että ihmiset pitävät päivitystäni vitsinä. Pitäkööt. Moukat. Googlaan

Italialaisen pöydän hämeenlinnalaiset kahvilat ja tuuloslaiset järvet, jotta ei tule asiavirheitä. Olen ärtynyt siitä, että Pellisen teoksissa on turhia pikkuvirheitä, kirjoitus- ja asiavirheitä, koska Pellinen ei itse enää viitsi lukea kirjoittamiaan tekstejä, joten se jää muiden työksi. Ilmeisesti Anhavan suvun (Tuomas ensin, sitten Martti) jälkeen Pellisen teksteihin ei ole kukaan kunnolla paneutunut. Aluksi on Pellisen teksti, johon Pellinen on tehnyt käsin korjauksia, sitten tulee puhtaaksikirjoittaja, jonka jälkeen lopuksi tulee taittaja tai julkaisija. Tämä koko jono on käytävä läpi, jotta kirjasta tulee Pellisen arvoinen.

∞

Tajuan, että yksinäisyydessäni on valo, ja se valo on Pellinen. Muiden aika menee niinkin alhaisiin ajanvietteisiin kuin politiikkaan.

∞

On Pellisen myyttinen puhetulva ja sitten on myyttinen Pellisen käsikirjoitus, kolmantena ovat vielä Pellisen myyttiset käsikirjoituskasat, jotka tarinan mukaan täyttävät Pellisen ja kustantajien kaapit. Pellinen on myytti. Se on totta. Käymme Italialaisen pöydän käsikirjoituksen läpi vielä toistamiseen, nyt se menee nopeasti.

∞

Hölmöilen, enkä saa Italialaista pöytää painoon ja Pellinen soittaa ärinäpuhelun. Olen luvannut monenlaista. Päätän, että tästämisin en lupaa enää mitään, sillä minua ahdistaa suuresti se, etten kykene täyttämään lupauksiani, vaikkakin lupausten täyttymättömyys ei täysin johdu minusta, vaan siitä, että olen antanut asioita tehtäväksi ihmisille, joilla on paljon muutakin tekemistä kuin Pellisen käsikirjoituksen valmiiksi saattaminen.

∞

Alan ymmärtää Pellisen psyykettä. Ehkä. Hän soittaa minulle ja sanoo, että hän julkaisee seuraavan käsikirjoituksensa itse. Olen jo lukenut sitä ja käsikirjoitus on loistava ja keskeneräinen. Sanon, että hän päättää asiasta itse, mutta mielestäni on hänelle vahingollista, että ilmoille on päästetty keskeneräisiä tekstejä, mutta hän päättää itse niin kuin mielellään fraasisesti sanotaan. Pellisellä on kiire, hän rientää eteenpäin, hän on sellainen. Hän päättää itse. Mutta joskus hän menee harhaan, minkä puolestaan minä tiedän omasta kokemuksestani itse, minä olen hätäillyt suuren runoteokseni kanssa ja se ärsyttää.

∞

Kun sanoin Pelliselle, että menen Osloon, hän sanoi, että oot siellä vissiin pari päivää. Jouduin myöntämään. Pellinen on paikoissa viikkoja, mikä on oikein.

∞

Pellinen sanoo, että hänellä on aikaa miettiä.

∞

Pellinen sanoo, mulle kirjallisuus ja sen henkilöt ovat todellisempia kuin tämä muu.

∞

Puhumme puhelimessa. Pellinen sanoo, mä oon minervaattinen ihminen. Kysyn, missä hän on. Mä kävelen tässä Mount Everestin kohdalla edestakaisin.

∞

Olen kirjoittanut omaelämäkerrallisesta kirjasta raakaversio, vaikka on se jo enemmän kuin raaka. Sydämeni sykkii epätahtisesti. Tahdon kysyä Pelliseltä, onko hän yksinäinen, mitä yksinäisyys merkitsee hänelle. Miten hän selviytyy. Minulla on niin paljon kysymyksiä ja ne ovat järjestään osoitettu Pelliselle. Ei keneltäkään muulta voi kysyä.

∞

Kysyn Pelliseltä, miten hän jaksaa runoilijoita. Pellinen vastaa, että hän ajattelee vain itseään, eikä runoilijoita.

∞

En ole uskaltanut kertoa Pelliselle, että kävin viime viikolla miehen luona, joka kysyi minulta, että olet kai uskossa. Mutisin, että toivon mukaan. Vaimo puolestaan sanoi, että sitä, onko uskossa, ei voi määritellä itse eikä varsinkaan kukaan muu.

∞

Sanoin miehelle, että oloni on usein yksinäinen, kun en pysty samastumaan viitekehysten elämänmenoon. Että tässä on yhden miehen sota menossa, eikä meillä ole yksinäisiä, miehiä eikä sotaa. On vain massaa, joka kielletään, sillä vain sota ja mies myönnetään. Toisaalta, enkä sanonut tätä miehelle, olen mieluustikin yksin, mutta olisi miellyttävää, jos ei tarvitsisi pelätä omia mielipiteitään, kun on ihmisten seurassa. On lähdetty pöydistä. Minä kun joskus ihan oikeasti luulen, että ihmiset ovat tasa-arvoisia ja on mielipiteen vapaus. Nämä ovat täysiä valheita. Mutten minä

tahdo miesten piiriin, enkä miehen ehdottamalle leirille. Mies sanoo, että leirillä ja piirissä löydetään vikoja vaikka osallistuja olisi luullut ettei vikoja ole. Minä en tahdo löytää vikoja, sillä olen ollut psykodynaamisessa terapiassa kahdella terapeutilla yhteensä kolme vuotta. Mitähän Pellinen sanoo, jos kerron, että toivon olevani uskossa? Ei semmoista voi varmuudella sanoa, että on uskossa, se jää uskon asiaksi, sekin. Pellinen ei käsittäkseni ole uskossa eikä hän ole edes vasemmistolainen. Mutta hänellä oli äiti.

∞

Mies sanoi, sinä makaat, sinä et liiku, sinä lillut elämänvedessä.

∞

Soitan Pelliselle ja kysyn Holapasta: ”Se on oppinut ja fiksu ja laaja-alainen, maalta tullut. Se kävi Pariisissakin ja se loi hahmon, joka suggestoi minua, Boman. Anhavan mielestä Holapasta oli tullut demari ja kaunokirjallisuus oli Holapalla sivuosassa. Anhava lopetti Holapan lukemisen. Nämä ei jaksaa elää Suomessa rinnakkain.” Pentti Holappa olisi viitekehykseni sankari, jos he olisivat hänestä kuulleet.

∞

Tänään löysin vuosikymmenien etsinnän jälkeen omasta äidistäni hyvän asian: minusta olisi tullut Sheldon Cooper, jos äiti olisi rakastanut minua.

∞

Kahvilassa istumme Pellisen kanssa sohvalla vierekkäin. Vastapäätä tulee istumaan taiteilija Kuorinki. Pellinen huomauttaa, että meitä vastapäätä istuu The Big Bang

Theoryn, yhdysvaltalaisen sitcomin, päähenkilö Sheldon Cooper. Se on totta, ulkoisesti, onneksi taiteilija Kuorinki ei ole sisäisesti Sheldon Cooper. Haen meille kahvit. Taiteilija Kuoringin takana on ikkuna ja ikkunan takana kävelee ihmisiä jalkakäytävällä. Kadulla kulkee autoja. Odotan uusia tuttuja ihmisiä.

∞

Olisi opeteltava olemaan vain hiljaa.

∞

Menen Pelliselle. En muista hänen alaovensa koodia, soitan hänelle, mutta muistan koodin, joten soitostani tuli turha. Pääsen sisään. Kävelen rappusia. Pellisen ovi on raollaan ja menen sisään. Televisio on auki. Kehotan Pellistä soittamaan flyygeliä, hänen sormensa ovat notkeat ja kevyet kuin Niilo Rantalalla, jonka sormia Kaj Chydenius kehui viime kesänä Tampereen Herättäjäjuhlien lopuksi. En ole Pelliselle kertonut körttikytköksistänikään. Meillä on niin paljon puhumatta. Hän täyttää ensi vuonna 80 vuotta ja kysyn, onko sairauksia. Ei ole. Sitten tutkimme käsikirjoitusta. Pellinen istuu sohvatuolillaan ja minä tuolilla hänen vieressään. Edessä on television ruutu, joka on nyt musta. Ikkuna flyygelin takana näyttää sisäpihalle ja olen katsonut sinne. Pellinen sanoo luottavansa minuun, hän ei enää aio lukea käsikirjoitusta. Teen lähtöä, Pellinen sanoo menevänsä vähän ajan päästä syömään alakerran ravintolaan, jonka nimenä on maailman korkeimman vuoren nimi. Sen yllä Pellinen asustaa.

∞

Pellinen kävelee Akateemisen Kirjakaupan viereisen Starbucks-kahvilan edessä Keskuskadulla. Menen hänen luokseen. Seuraavalla kerralla hän on eteisessä tutkimassa Voima-lehteä. Menemme kahvilaan. Pellinen puhuu viereisen pöydän

nuorelle naiselle kuin nykyajan nuoret, ilman häpeää. Sitten puhumme asioista.

∞

Kysyn Pelliseltä, mitä "hyvää kohti" tuo hänelle mieleen. Hän sanoo, että se on yleistä puhetta, se ei ole merkityksellistä puhetta. Luulen ymmärtäväni mitä Pellinen tarkoittaa. Siirrymme seuraaviin aiheisiin mutta vartin päästä kerron, että minulle on annettu tehtäväksi kirjoittaa Pellisestä teemalla "hyvää kohti". Pellinen katsoo pitkälle, toivon että hän on tyytyväinen.

∞

Pellinen soittaa ja sanoo, etten ole tehnyt sitä, mitä olen luvannut tehdä. En ole hankkinut hänelle hänestä tehtyä uutta kirjaa. Yritän selittää, että vaikeata on ollut, vaikka jo lupauksen antaessani tiesin, että en kykene lupaustani täyttämään. Olenkin jo tullut tarkemmaksi lupausteni suhteen. Sanon, että yritän vielä, mikä merkitsee sitä, että vaimo lähettää sähköpostia kirjan tekijälle ja kustantajalle. He lupaavat, että Pellinen saa kirjan.

∞

Pellinen sanoo, ettei mennä Starbucks-kahvilaan, vaan mennään siihen Svenska Teaternin kahvilaan. Menemme sinne. Sanon myyjälle kahvista ja myyjä vastaa kan du prata svenska. Sopiihan se. Onko tullut Ruotsista Suomeen kesätöihin, mietin, kun hän sanoo, että vanlig kaffe. Myönnyn taas. Myyjä on juuri niin tolkuttoman kaunis kuin ruotsalaiset tapaavat olla, kun ollaan jo jätetty viidakko taakse ja kaikki raajat ovat irtautuneet puusta. Pellinen kertoo uudesta kirjastaan ja vanhoista kirjoistaan. Hän kehuu paikan rauhallisuutta ja niin kehun minäkin. Sitten Pellinen sanoo, että meillä on tapana kehua toisiamme. Hän on kehunut kirjaani pyytämättä, mikä on

ainakin kahdella tapaa kummallista. Ensinnäkään en ole kehua pyytänyt ja toiseksi kehuja on kirjojen tekijä itsekin. Menemme vielä Akateemiseen Kirjakauppaan katsomaan kirjoja. Se on ahdistava paikka mutta Pellisen kanssa siellä uskaltaa olla. Kiiltäviä kansia, humoristisia nimikkeitä, "kirjailijoiden" kuvia, kohtaamispaikkoja, työntekijöiden suosituksia, sarjakuvaosastoja, eikä yhtäkään Pellisen kahdeksastakymmenestä neljästä teoksesta. Se on rikos. Sanoin, että menen mielelläni Akateemisessa Kirjakaupassa toiseen kerrokseen, siellä taidekirjojen seassa ahdistaa vähemmän, ja Pellisen tehdessä lähtöä hän sanoo, että sinulla on vielä toinen kerros edessä. Kierrän toisessa kerroksessa vastapäivään keskusaukon ja sitten lähdän kotiin.

∞

Minä en ole tässä kuplassa.

∞

Haen Pellisen rautatieaseman edestä. Siinä hän seisoo etukenossa ja näkee minut. Matkalla Etelä-Haagaan Mannerheimintiellä puhumme niitä ja näitä, ihan mitä tahansa, mikä on valhe, sillä aivan kaikesta en uskalla Pellisen kanssa puhua. Aurinko paistaa ja on lämmintäkin, se on mukavaa, ja toivon että sydämeni rytmihäiriöt loppuvat. Vaimo sanoi, että tarkkailen itseäni ja kun en tarkkaile, minulla ei ole rytmihäiriöitäkään. Perillä olen levollinen ja kysyn Pelliseltä ainakin Saarikoskesta ja Tuomas Anhavasta, mutta Martti Anhavaan emme ehdi. Välillä Pellinen soittaa Chopinia, soitto kuulostaa kermavaahdolta, johon on lisätty sokeria. Kaikki videoidaan. Paluumatkalla Pellinen sanoo, että me voimme puhua mistä vain. Vien hänet Mount Everestin viereen.

∞

Pellinen sanoo, että on kirjailijana ainutlaatuinen.

∞

Jo toissatalvena, se on minulle pitkä aika olla ihmisen kanssa tekemisissä, oltiin Pellisen kanssa Eurajoella. Oli kylmää ja kirkasta. Kirjoitimme kilpaa ja luin vähän Miestä vailla ominaisuuksia, jota jostain syystä en ole lukenut, syy on kenties se, että olen lukenut melkein kaikki muut sotienvälisen Euroopan proosaklassikot tai olen lukenut proosaklassikoiden tekijöiltä ainakin yhden kirjan, yleensä sen proosaklassikon.

∞

Kysyin Pelliseltä yksinäisyydestä, mutten ymmärtänyt hänen vastaustaan mutta ymmärsin, että vielä joskus ymmärrän. Se on lohdullista.

∞

Pellinen kuuntelee ihmisiä, hän jopa tietää synnyinkyläni. Hän on keskustelija, kuuntelija, eikä monologin pitäjä, kuten on niin yleistä. Hän istuu kirjallisessa tilaisuudessa ja taatusti miettii kirjoittamistaan, sillä olen siinä käsityksessä, ettei Pellinen mielellään tuhlaa aikaansa. Häneltä tuli paljon tekstiä alusta saakka ja hän kertoo, että Tuomas Anhava ymmärsi häntä eikä editoinut paljon. Näitä Anhavan lapsia riittää.

∞

Sanon Pelliselle, ettei enää voida kirjoittaa kuin hän ja Pellinen käsittää sanomiseni

moitteeksi. Sanon, ettei se ollut moite. Pääsemme yhteisymmärrykseen. Kerron perään, että asetan hänet samaan sarjaan Helinin, Aronpuron ja Turkan kanssa. Sirkka vai, kysyy Pellinen. Sanon, että Sirkka, ja jatkan, että voisi olla Joukokin.

∞

Minä en halua olla tässä kuplassa.

∞

Yritän katsoa, alkaako Pellinen väsyä, mutta kyllä hän sen sitten kertoo, ja kertoo, että hän tahtoi äsken keskeyttää, mutta päätti olla keskeyttämättä, päätti antaa muille tilaa.

∞

Tilaisuudessa minulla ei ole mitään sanomista ja kysytään, miksi en puhu mitään. Sanon, ettei minulla ole mitään sanomista, mutten sano sitä, että kirjoittamista tästä vielä on.

∞

Pellisen romaani Markon elämä on esittelyhyllyssä Kallion kirjastossa. Otan siitä kuvan ja panen kuvan Instagramiin ja sitä kautta Facebookiin. Tahdon tehdä hänelle hyvin.

∞

Pellinen on epäileväisellä päällä ja näytän mitä olen kirjoittanut vuosia sitten: Jos

minulla olisi kustantamo, en muuta tekisikään kuin julkaisisi Pellistä ja hänen tapaisiaan kirjailijoita eli sellaisia kirjailijoita, joita lyhemmin tapaan kutsua neroiksi.

∞

Ystäväni kysyy, kuka se Pellinen on. Nämä ovat vaikeita hetkiä. Eräs runouden opettaja kysyi kerran, mikä se on, kun puhuin Cantosista. Itsestänselvyyksiä on todella vähän, vaikka näille elämä näyttäisi olevan itsestään selvää. Nyt ne ovat keksineet sen Yhdysvaltain presidentinkin. Lapset ovat keksiviä.

∞

Ajan Tuulokseen, siellä jo odottaa Pellinen Teresan kanssa. Näen italialaisen pöydän ja annan Teresalle ja Pelliselle Italialaisen pöydän. Videokuvaan. Pellinen näyttää yläkerrankin. Talo on kummulla ja sen nimi on Niittykarhu, joka on myös Pellisen kirjan nimi, tietenkin.

∞

Siinä on eroa, moittiiko julkisessa Facebook-päivityksessä Helsingin Sanomia vai apurahalautakuntaa. Jotkut eivät vain kyllästy isänmurhaan.

∞

Pellinen sanoo, että Venäjä ei enää kiinnosta. Hän teki Venäjästä monta kirjaa, kuten hän teki ja tekee Turusta, Tuuloksesta ja muista paikoista. Sanon että Tuomiokirkonsoiton jälkeen tehdään Peltoevankeliumi, olen alkanut puhua kuin tämän alan mies. Sitten Pellinen sanoo, että tekstiä tulee lisää, vastaan, että antaa tulla vaan. Rumannimisiä kirjoja ei viitsi *tehdä*, mutta Tuomiokirkonsoiton ja

Peltoevankeliumin viitsii. Pellisellä on kirjoja, jotka on taitettu, *graafisesti suunniteltu*, aivan hirveästi, minä en pysty lukemaan rumannäköistä kirjaa.

∞

Mitähän Pellinen on mieltä *uskonasioista*?

∞

Muistan, kun ostin Touko Kauppisen kirjan Totaalirunoilija Pellinen Turun kirjamessuilta ja menin lukemaan sitä kahvilaan. Vieressä lavalla joku täysin mitätön kirjailija kertoi varttuneille naisille, ettei hän pidä ihmisten parissa olemisesta. Päätin, että kerron tämän Pelliselle, jos joskus tutustumme. En ole vielä muistanut kertoa.

∞

Lähipöydässä mies sanoo olevansa äärimmäisen rehellinen ihminen. Kello on niin vähän, istun vielä täällä.

∞

Tämä on kirja Jyrki Pellisestä ja ihmisestä, joka ei sopeudu ympäristöönsä. Etsin Pelliseltä vastauksia. Minä olen se sopeutumaton ihminen. Se kuulostaa samalta kuin *äärimmäisen rehellinen ihminen*.

∞

Pellinen on kuin Andy McCoy tai Turussa Michael Monroe, ihmiset ovat nähneet heidät kadulla ja ihmisillä on tarinansa heistä. Mutta on Pellinen nähty Turussakin.

Piritorilla on Pekko.

∞

On kaupunki tuolla, Pellinen sanoo, kun istumme sohvalla vierekkäin. Naurahdan. Tätä on sivistyneisyys. Ehkä Pellinen on uskossa? Kyllä se olisi siitä jo kertonut, nämä eivät kynttilää vakan alla pidä.

∞

Tahdon kysyä, miltä se tuntuu, kun on samaa mieltä. Sitä ei voi kysyä Pelliseltä.

∞

Luen runotiedostoani ja keskellä keskuslyriikkaa lukee: olisipa Pellinen isäni. Täytyy kysyä Pelliseltä, onko hänellä jotain asiaa vastaan. En vaadi perintöä.

∞

Isä asuu Hämeenlinnassa, sanon Pelliselle. Ja Tuulos on Hämeenlinnaa, vastaa Teresa.

∞

Vartija N:o 2/2019

V. 1888 perustettu riippumaton aikakauslehti
131. vuosikerta

Julkaisija:

Vartija-aikakauslehden kannatusyhdistys r.y. (riippumaton yhdistys)

ISSN 0782-033X

www.vartija-lehti.fi

toimitus@vartija-lehti.fi

Päätoimittajat:

(vastaava)

Matti Myllykoski

Isonnevantie 41 A 9

00320 Helsinki

p. 050-3182453

matti.myllykoski@helsinki.fi

Mikko Ketola

Kirkkohistorian laitos

PL 33, 00014 Helsingin yliopisto

p. (09) 19122055

mikko.ketola@helsinki.fi

Vartijan kannatusyhdistyksen jäsenyys vuodelle 2019

Vartijan tukijäsen saa kaikki lehden numerot ja e-kirjat välittömästi niiden ilmestyttyä pdf-tiedostoina sähköpostiinsa. Lisäksi hän saa toimituksen uutiskirjeen ja kutsuja kiinnostaviin lukijatapaamisiin. Lehden nettisivulle uudet numerot ilmestyvät kaikkien luettaviksi pari kuukautta myöhemmin. Lukijatapaamisista tiedotetaan vain lehden tukijoille.

Vapaaehtoinen tukijäsenmaksu 20 € (opiskelijat ja työttömät 10 €) yhtä lukijaa kohden vuodelle 2019 maksetaan lehden Danske Bankin tilille FI79 8146 9710 2040 57. Viestitilaan maksaja merkitsee e-lehden ja e-kirjojen saajan tai saajien **sähköpostiosoitteen** ja varmuuden vuoksi myös **puhelinumeron**. Maksaja saa välittömästi tiedon lehden julkaisemisesta Vartijan nettisivulla. Lisätietoja asiasta antaa matti.myllykoski@helsinki.fi

Toimitusneuvosto

Suvi Kava, Salla Ranta, Mikko Ketola, Matti Myllykoski, Niilo Rantala

Vinjettikuvat: Anssi Rauhala

